

Identification of Influential Drivers and Scenario Planning for Women's Empowerment in Rural and Nomadic Cooperatives and Microfinance Funds in East Azerbaijan Province

Hossein Karimzadeh¹ , Aghil Khaleghi²

1. Corresponding Author, Associate Professor, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran. Email: h.karimzadeh@tabrizu.ac.ir
2. Postdoctoral Researcher, Department of Geography and Rural Planning, Faculty of Planning and Environmental Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran.1 Email: khaleghi567@tabrizu.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: 27 April 2025

Received: 8 August 2025

Accepted: 9 August 2025

Published: 10 May 2026

Keywords:

Empowerment,
Women's Empowerment,
Cooperative,
Microfinance Fund,
Futures Studies.

ABSTRACT

Empowering women necessitates strategies that extend beyond purely economic interventions. Cooperatives and microfinance institutions can serve as effective tools for improving women's economic status, reducing poverty, and enhancing food security. This study, adopting a futures-oriented approach, seeks to identify the influential drivers and develop scenarios for women's empowerment within rural and nomadic cooperatives and microfinance funds in East Azerbaijan Province (horizon 2033 [corresponding to the Persian calendar year 1412]). Employing a pragmatic objective, a descriptive-analytical nature, a futures and scenario-based approach, a mixed-methods design, and an exploratory (instrument development) framework, the research's philosophical paradigm emphasizes the coherence of ontology and epistemology within a mixed-methods framework. The data analysis methodology is based on a) bibliometric analysis using VOS viewer, b) structural analysis of key drivers using MICMAC software, and c) the development of consistent scenarios employing Scenario Wizard. The sample comprises active female members of rural cooperatives and microfinance institutions (n=132, through convenience and accessible sampling) and relevant experts and academics (expert panel: n=30). The bibliometric findings indicate that in recent years, salient and emergent keywords such as "rural resilience," "entrepreneurship," "food insecurity," "social capital," and "rural transformation" have established a significant interrelation with the terms "women's capacity" and "rural women's empowerment." The results of the futures analysis reveal that, among nine principal drivers, the variable "changing nature of business considering technological advancements and sustainability and rural transformation initiatives" holds the highest rank in both direct and indirect influence based on the potential impact-dependency matrix. The "optimal economic profit status of new projects resulting from scientific feasibility studies at the commencement of a profession" was identified as the most consistent scenario. The elements of the reported scenario constitute a comprehensive set of mutually supporting assumptions, thereby allowing the scenario to be evaluated as internally consistent. Nevertheless, the support for the assumptions underlying the descriptors "changing nature of business considering technological advancements and sustainability and rural transformation initiatives" and "microfinance by women and microfinance institutions as a guarantee for vulnerable and marginalized groups" is notably weak, and unforeseen interferences within these descriptors may potentially destabilize the scenario.

Cite this article: Karimzadeh, H., Khaleghi, A. (2026). Identification of Influential Drivers and Scenario Planning for Women's Empowerment in Rural and Nomadic Cooperatives and Microfinance Funds in East Azerbaijan Province. *Journal of Geography and Planning*, 30(96), 222-248. <http://doi.org/10.22034/gp.2025.67013.3396>

© The Author(s).

Publisher: University of Tabriz.

DOI: <http://doi.org/10.22034/gp.2025.67013.3396>

Introduction

Globally, women play a substantial role in agricultural production; however, their participation in agricultural markets is often limited due to gender-based constraints. While increased market engagement can potentially lead to their economic empowerment, this outcome is contingent upon local contexts and gender norms. Women's empowerment is not only a significant end in itself but also a catalyst for other positive outcomes. Nevertheless, development interventions frequently prioritize women's practical needs, often overlooking their strategic interests and awareness. Currently, women's empowerment is increasingly recognized as a primary objective within agricultural and food system interventions. Access to microfinance is acknowledged as a fundamental economic right and holds considerable importance for vulnerable populations. Despite its promotion as a tool for poverty reduction and women's empowerment, some critics argue that it can exacerbate existing gender and class inequalities. Microcredit initiatives have gained global recognition since the 1990s as a strategy for economic empowerment, and in Iran, rural microcredit funds have been established for women. Rural and agricultural cooperatives also play a crucial role in poverty alleviation and enhancing food security, and they are increasingly promoted as mechanisms for women's economic and social empowerment, although women's representation in cooperative leadership positions remains limited. In recent decades, cooperatives have been re-evaluated for their potential in socio-economic development and poverty reduction. In Iran, the Central Organization for Rural Cooperatives has been active since 1964. Futures studies and the identification of effective drivers for cooperative development and the integration of women's empowerment into cooperative agricultural programs are essential. Future research should consider specific cultural and economic contexts to examine causal relationships. This study, with a 10-year (2033) futures horizon, aims to identify influential drivers and develop scenarios for women's empowerment within rural and nomadic cooperatives and microfinance funds in East Azerbaijan Province.

Materials and Methods

The research methodology adopts a convergent design within a mixed-methods framework to identify influential drivers of women's empowerment in rural and nomadic cooperatives and microfinance funds in East Azerbaijan Province. This approach involves the separate analysis and subsequent integration of quantitative and qualitative data, aligning with the ontological and epistemological underpinnings of futures studies. The current research, driven by a pragmatic objective, employs a descriptive-analytical nature, a futures and scenario-based approach, and an exploratory (instrument development) design. The data analysis process comprises three distinct phases. Initially, a co-occurrence analysis of studies pertaining to women's empowerment is conducted using VOS viewer for bibliometric purposes. Subsequently, the identification of influential drivers is undertaken through the structural analysis approach of futures studies, utilizing MICMAC software. This method involves expert evaluation of variables and their interrelationships to determine their levels of influence and dependence. Finally, to explore future developments, various scenarios are categorized into desirable, average, and undesirable spectra, and their reciprocal impacts are assessed using a cross-impact matrix within a researcher-developed questionnaire. The responses from experts are then analyzed using Scenario Wizard software. The validity of the research instruments was assessed through content validity and the Delphi method involving experts. The reliability of the qualitative instruments is predicated on the stability of the experts' perspectives. The geographical scope of the research is East Azerbaijan Province, and the sample includes 132 active female members of cooperatives and microfinance funds (convenience sampling) and 30 relevant experts and specialists.

Results

The bibliometric analysis indicates a significant increase in the publication of scientific documents related to rural women's empowerment, growing from 246 documents in 2001 to a peak of 2024 articles in 2024. Key keywords between 2019 and 2021 included "women," "microfinance," "women's employment," and "empowerment," while "gender norms," "rural health," and "migration" also emerged. Recent emergent keywords associated with rural women's empowerment are "rural resilience," "entrepreneurship," "food insecurity," "social capital," and "rural transformation." Recent research emphasizes the complexity of rural transformation, the impact of economic improvement, technological advancements, and sustainability initiatives alongside climate and infrastructural challenges. Addressing women's empowerment is not only a human right but also a strategic approach to fostering economic and social development, with its study being significant in countries like India over the past two decades. In the structural analysis, the cross-impact matrix of factors, with a 94% validity, demonstrates a broad mutual influence and dependence among the selected factors. Of the 1221 evaluated relationships, most exhibited moderate or weak influence. For future scenario forecasting, 27 distinct situations across 9 key factors at desirable, average, and undesirable levels were identified, and their reciprocal

impacts were evaluated by experts. The aim was to assess the interdependencies of these situations to understand their role in shaping future outcomes. Expert responses were analyzed using Scenario Wizard software to determine the nature of the relationships between these 27 situations.

Conclusion

The bibliometric analysis revealed that in recent years, "rural resilience," "entrepreneurship," "food insecurity," "social capital," and "rural transformation" are emergent and prominent keywords significantly interconnected with "women's capacity" and "rural women's empowerment." The findings of the futures analysis indicated that, among nine key drivers, the variable "changing nature of business considering technological advancements and sustainability and rural transformation initiatives" ranked first in terms of both direct and indirect influence based on the potential impact-dependency matrix. The "optimal economic profit status of new projects resulting from scientific feasibility studies at the commencement of a profession" was identified as the most consistent scenario. The elements of the reported scenario form a comprehensive set of mutually supporting assumptions, allowing the scenario to be assessed as internally consistent. However, the support for the assumptions underlying the descriptors "changing nature of business considering technological advancements and sustainability and rural transformation initiatives" and "microfinance by women and microfinance institutions as a guarantee for vulnerable and marginalized groups" is notably weak, and unforeseen interferences within these descriptors may potentially destabilize the scenario.

Keywords: Empowerment, Women's Empowerment, Cooperative, Microfinance Fund, Futures Studies.

شناسایی محرک‌های اثرگذار و سناریوپردازی توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی

حسین کریم‌زاده^۱✉، عقیل خالقی^۲

۱. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: h.karimzadeh@tabrizu.ac.ir

۲. محقق پسادکتر، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده برنامه‌ریزی و علوم محیطی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه: khaleghi567@tabrizu.ac.ir

اطلاعات مقاله چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۴/۰۲/۰۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۴/۰۵/۱۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۴/۰۵/۱۸

تاریخ انتشار:

۱۴۰۵/۰۲/۲۰

کلیدواژه‌ها:

توانمندسازی،

توانمندسازی

زنان،

تعاونی،

صندوق خرد،

آینده‌پژوهی.

توانمندسازی زنان نیازمند راهبردهایی فراتر از مداخلات صرفاً اقتصادی است. تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد می‌توانند ابزار مؤثری برای بهبود وضعیت اقتصادی، کاهش فقر و ارتقای امنیت غذایی زنان باشند. این مطالعه با رویکرد آینده‌نگاری، به دنبال شناسایی محرک‌های اثرگذار و سناریوپردازی توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی (افق ۱۴۱۲) است. با هدف کاربردی، ماهیت توصیفی-تحلیلی، رویکرد آینده‌نگری و سناریویی، روش ترکیبی (آمیخته) و طرح اکتشافی (مدل توسعه ابزار) را اتخاذ کرده است. پارادایم فلسفی تحقیق بر انسجام هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی در چارچوب روش‌های ترکیبی تأکید دارد. روش تحلیل داده‌ها مبتنی بر الف) تحلیل علم‌سنجی با VOS viewer، ب) تحلیل ساختاری محرک‌های کلیدی با میکمک، و ج) ارائه سناریوهای سازگار با استفاده از سناریوویزارد است. حجم نمونه شامل زنان فعال و عضو در تعاونی‌های روستایی و صندوق‌های خرد (۱۳۲ نفر به صورت نمونه‌گیری آسان و در دسترس) و متخصصان و اساتید مرتبط (پانل خبرگان: ۳۰ نفر) است. نتایج علم‌سنجی نشان داد در سال‌های اخیر «تاب‌آوری روستایی»، «کارآفرینی»، «ناامنی غذایی»، «سرمایه اجتماعی» و «تحول روستایی» واژگان نوظهور و برجسته‌ای هستند که در هم‌پیوندی خاص با واژگان «توانمندی زنان» و «توانمندسازی زنان روستایی» ارتباط معناداری ایجاد کرده‌اند. نتایج تحلیل آینده‌پژوهی نیز نشان داد از تعداد ۹ پیشران اصلی برحسب ماتریس تأثیرگذاری و وابستگی بالقوه مستقیم و غیرمستقیم متغیر «تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی» در رتبه اول تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم قرار دارد. «وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه» به عنوان مهم‌ترین سناریو سازگار شناسایی شد. عناصر سناریوی گزارش‌شده مجموعه کاملی از مفروضات پشتیبان متقابل را تشکیل می‌دهند و سناریو را می‌توان به عنوان یک سازگار درونی ارزیابی کرد. پشتیبانی از مفروضات توصیفگرهای «تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به

پیشرفتهای فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی»
و «تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه
تضمینی برای اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر» بسیار ضعیف است و
تداخل‌های غیرمنتظره در این توصیف‌ها ممکن است بتواند
سناریو را بی‌ثبات کند.

استناد: کریم‌زاده، حسین و خالقی، عقیل (۱۴۰۵). شناسایی محرک‌های اثرگذار و
سناریوپردازی توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و
عشایری استان آذربایجان شرقی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۳۰ (۹۶)، ۲۴۸-۲۲۲.

<http://doi.org/10.22034/gp.2025.67013.3396>

تبریز.

دانشگاه

ناشر:

© نویسندگان.

مقدمه

زنان در سراسر جهان اغلب به‌شدت درگیر کار تولید محصولات کشاورزی و فرآوری خانگی هستند، اما به دلیل طیفی از موانع مبتنی بر جنسیت، اغلب کمتر در بازارهای کشاورزی مشارکت دارند (Njuki et al., 2021: 305). با این حال اولاً، همه زنان قادر نیستند یا تمایلی به شرکت در بازارهای کشاورزی ندارند. دوماً، افزایش مشارکت در سیستم‌های غذایی ممکن است به ساختار اقتصاد محلی، هنجارهای جنسیتی یا نوع کالا بستگی داشته باشد (Quisumbing et al., 2021: 1101). تحت برخی شرایط، افزایش پیوند زنان با بازارهای کشاورزی پتانسیل افزایش کنترل آن‌ها بر درآمد و قدرت چانه‌زنی درون خانوار را دارد (David, 2015: 3). مسئله مهم و قابل‌تأمل این است که قرار دادن مقوله «توانمندسازی» در زنجیره‌ای از هم‌ارزی‌ها در کنار «اقتصاد»، «بازار»، «اعتبار» و «رشد» به آن، ویژگی‌های دلالت بسیار متفاوتی نسبت به زمانی که در کنار «مبارزه»، «تعارض»، «حقوق» و قرار می‌گیرد، می‌دهد (Tanima et al., 2020: 85). مسئله دیگر این است که علاقه فزاینده‌ای در شناسایی راهبردهایی برای افزایش توانمندی زنان وجود دارد. توانمندسازی زنان هم به‌خودی‌خود یک هدف مهم است و هم گامی که می‌تواند به طیف وسیعی از اثرات مثبت دیگر برای زنان و کودکان منجر شود (Leight et al., 2022: 2). اگرچه توانمندسازی زنان از طریق مداخلات پروژه‌های توسعه موردتوجه علمی قابل‌توجهی قرار گرفته است، یافته‌ها اغلب به سمت نیازهای عملی زنان منحرف شده‌اند، درحالی‌که توجه‌ها محدود بوده و یا بدون توجه به این سؤال مهم است که آیا این مداخلات به منافع استراتژیک و افزایش آگاهی آن‌ها می‌پردازد (Tanzile et al., 2023: 21)؟ توانمندسازی زنان قبلاً فقط به‌عنوان ابزاری در دستیابی به اهداف مرتبط با سلامت، بهره‌وری و مدیریت منابع، توانمندسازی زنان و برابری جنسیتی بوده که اکنون به‌عنوان اهداف مداخلات کشاورزی و سیستم‌های غذایی در خود تلقی می‌شوند (Quisumbing et al., 2023: 1).

دسترسی به تأمین مالی خرد، به‌عنوان یکی از حقوق اقتصادی زنان در اسناد بین‌المللی حقوق بشر و برابری جنسیتی شناخته می‌شود و اهداف توسعه پایدار نیز بر اهمیت آن برای بهره‌مندی اقشار آسیب‌پذیر از منابع اقتصادی تأکید دارند. از دهه ۱۹۸۰، بانک جهانی و نهادهای کمک‌کننده، تأمین مالی خرد را ابزاری نئولیبرال برای کاهش فقر و توانمندسازی زنان معرفی کرده‌اند؛ اما این رویکرد مورد انتقاد قرار گرفته است (Tanima et al., 2020: 86). در حالی که نهادهای بین‌المللی بر نقش مثبت آن در ارتقاء درآمد، شاخص‌های انسانی و قدرت تصمیم‌گیری زنان تأکید می‌کنند، پژوهشگران منتقد معتقدند که این ابزار با نادیده گرفتن روابط قدرت و چارچوب‌بندی فردگرایانه فقر، می‌تواند نابرابری‌های جنسیتی و طبقاتی را تشدید کرده، و زنان را در چرخه بدهی و خودکنترلی گرفتار سازد (Tanima et al., 2021: 10). وام‌های خرد به‌عنوان ابزاری مؤثر در کاهش فقر و رفع نابرابری‌های جنسیتی مورد توجه جهانی قرار گرفته‌اند. از دهه ۱۹۹۰، بسیاری از کشورها این

راهکار را برای توانمندسازی اقتصادی اقشار محروم به‌کار گرفته‌اند و در برخی موارد، به موفقیت‌های قابل‌توجهی دست یافته‌اند. نخستین کنفرانس جهانی اعتبارات خرد در سال ۱۹۹۷ در واشنگتن و اعلام سال ۲۰۰۵ به‌عنوان «سال اعتبارات خرد» توسط سازمان ملل، نشان‌دهنده اهمیت رو به رشد این حوزه است. در ایران نیز، از سال ۱۳۷۹ صندوق‌های اعتبارات خرد روستایی به‌ویژه برای زنان، با حمایت نهادهایی چون وزارت جهاد کشاورزی راه‌اندازی شده‌اند. این طرح‌ها با هدف توانمندسازی اقتصادی و توسعه شبکه‌ای زنان روستایی، به یکی از سیاست‌های راهبردی توسعه روستایی تبدیل شده‌اند.

در کنار صندوق‌های خرد، موضوع از آنجا اهمیت می‌یابد که تعاونی‌های روستایی و کشاورزی می‌توانند نقش مهمی در کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی در مناطق روستایی ایفا کنند. آن‌ها همچنین به‌طور فزاینده‌ای به‌عنوان ابزاری برای افزایش توانمندی اقتصادی و اجتماعی زنان ترویج می‌شوند. عضویت تعاونی ممکن است قدرت چانه‌زنی زنان را افزایش دهد، فرصت‌های اقتصادی جدیدی را برای زنان فراهم کند و شبکه‌های اجتماعی آن‌ها را تقویت کند. با این حال، زنان اغلب در بدنه‌های تصمیم‌گیری و موقعیت‌های رهبری تعاونی‌های کشاورزی کمتر حضور دارند (Dohmworth & Hanisch, 2019: 125). از طرفی دیگر در دهه‌های اخیر تعاونی‌ها به‌عنوان سازمان‌هایی با پتانسیل توسعه اجتماعی-اقتصادی و کاهش فقر دوباره کشف شده‌اند. در شرایط اقتصادی و مالی کنونی، نوزایی تعاونی‌ها وجود دارد، سازمان‌های ملی و بین‌المللی به درک میزان توان مقابله تعاونی‌ها در کشورهای در حال توسعه با بحران‌های اقتصادی و سیاسی توجه دارند (Borda & Vicar, 2014: 43). بررسی پیشینه نیاز به ضرورت مطالعه را روشن می‌کند. سازمان مرکزی تعاون روستایی ایران از سال ۱۳۴۳ با هدف ارتقای تعاونی‌ها و بهبود شرایط زندگی و کاری کشاورزان فعالیت خود را آغاز کرده است. این سازمان نقش‌های اقتصادی، تولیدی، اجتماعی و آموزشی را بر عهده دارد. طبق آمار سال ۱۳۹۵، در کشور ۱۹۰۴ تعاونی کشاورزی تحت پوشش این سازمان با بیش از یک میلیون عضو و سرمایه‌ای بالغ بر ۲٫۶ میلیون میلیارد ت فعالیت می‌کرده‌اند. در این زمینه، آینده‌نگاری و شناسایی محرک‌های مؤثر برای توسعه تعاونی‌ها اهمیت بالایی دارد. همچنین، ادغام توانمندسازی زنان در برنامه‌های کشاورزی تعاونی از دیدگاه بسیاری از پژوهشگران، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. آنان توصیه می‌کنند که مطالعات آتی باید از شاخص‌های زمینه‌محور توانمندسازی و روش‌های تحلیلی مناسب برای آشکارسازی روابط علی استفاده کنند (Kassie et al., 2020: 25). همانند نظر هیلی و مارش^۱ (۲۰۲۱) ادبیاتی که به‌ویژه تفاوت‌های منطقه‌ای و فرهنگی در آرمان‌های توانمندسازی زنان، محدود شده با هنجارهای خاص و واقعیت‌های اقتصادی وابستگی متقابل را برجسته می‌کند، برای این مطالعه مناسب هستند. برای مثال، همکاری و تصمیم‌گیری مشترک (در مقابل استقلال زنان) معیارهای مهمی هستند. آنچه بسیاری از زنان آرزو می‌کنند، اغلب

امنیت مالی جمعی خود را در اولویت قرار می‌دهند. همان‌طور که کابیر می‌گوید: زنان، زمان و تلاش قابل‌توجهی را برای حفظ ازدواج خود، برای تقویت بعد «تعاونی» و «تضاد تعاونی» صرف می‌کنند و تنها و تنها در شرایط استثنایی به دنبال جدایی هستند (Haley & Marsh, 2021: 1). این واقعیت که بسیاری از نگرانی‌ها و مشکلات موجود تعاونی‌های روستایی و صندوق‌های خرد را می‌توان در شکست برنامه‌ریزان در سرمایه‌گذاری در تحقیقات آتی ردیابی کرد، بسیار مهم است. تحقیقات آینده در امور روستایی مهم است زیرا رشد و ثبات صنعت را تضمین می‌کند. آینده‌نگاری در زمینه موضوع حاضر به تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا با در نظر گرفتن نتایج مورد انتظار، ببینند که سرمایه‌گذاری‌های مختلف در صندوق‌های خرد زنان روستایی چگونه ممکن است در آینده انجام شود. حتی اگر هیچ مدل یا تکنیکی نتواند آینده را با دقت کامل پیش‌بینی کند، با این وجود می‌توان از آینده‌نگاری برای هدایت اهداف صندوق‌های خرد زنان به‌سوی تقویت تعاونی‌های روستایی در جهت درست استفاده کرد. در نتیجه، هدف اصلی این مطالعه، آینده‌نگاری در افق ۱۰ ساله (۱۴۱۲) و شناسایی محرک‌های اثرگذار و سناریوپردازی توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی است.

پیشینه پژوهش

توانمندی به توانایی افراد در شناخت و کنترل عوامل مؤثر برای بهبود زندگی‌شان اشاره داشته (Israel and Others, 1994: 152)، فرایندی است که طی آن افراد و جوامع قدرت می‌یابند (Rappaport, 1987: 121). در کنار آن، توانمندسازی مفهومی پیچیده است که بسته به زمینه و فرد، تعابیر متفاوتی دارد (Angel & Mahjabeen, 2012: 1). توانمندسازی به دست گرفتن کنترل زندگی خود، آگاهی از موقعیت خود، تنظیم برنامه‌های خود، به دست آوردن مهارت، ایجاد اعتمادبه‌نفس و حل مشکلات بوده (Ghosh, 2012: 3) و از طریق پیشرفت از یک موقعیت (نابرابری جنسیتی) به موقعیت دیگر (برابری جنسیتی) است (54: Fetterman & Wandersman 2005). توسط بانک جهانی به‌عنوان گسترش دارایی‌ها و قابلیت‌های مردم فقیر و شرکت در مذاکرات و اثرگذاری و کنترل برنامه‌های مسئول که بر زندگی آن‌ها اثر می‌گذارند، تعریف شده است (Birchal, 2003: 325). در نهایت یک فرآیند اجتماعی است که شامل تغییر در یک فرد، سازمان، اجتماع و جامعه به‌عنوان کل عنوان می‌شود (Magar, 2004: 509).

توانمندسازی زنان به موضوعی حیاتی تبدیل شده است که در سراسر جهان مورد بحث و تشویق قرار گرفته است (Alsaad et al, 2023: 245) و به‌عنوان «استفاده از دارایی‌ها، فرصت‌ها و عاملیت آن‌ها برای انتخاب‌های هدفمند و درگیر شدن در رفتارهایی برای تغییر شرایط زندگی» تعریف می‌شود (Stollak et al. 2023: 1). از طرفی به معنای گسستن زنجیرهایی است که آن‌ها را از زندگی با عزت‌نفس و رضایت محدود می‌کند. گیل و گانش^۱ (۲۰۰۷) توانمندسازی را به‌عنوان دریچه‌ای

برای ارزیابی کارآفرینی و پرداختن به پیامدهای واقع‌بینانه آن از دیدگاه فمینیستی و بازتابی تعریف کردند (Alsaad et al, 2023: 245). توانمندسازی یک مکانیسم اجتماعی است (Ahyar, 2018: 87) که نشان می‌دهد زنان محروم از انتخاب‌های استراتژیک، با توانمندسازی به چنین امکانی دست می‌یابند (Addai, 2017: 2)؛ زنان نسبت به مردان تأثیر محیطی کمتری دارند. شیوه‌های تولید و مصرف آن‌ها اغلب از نظر منابع کارآمدتر است (Darzi et al, 2016: 27). توانمندسازی زنان به این معنی است که آن‌ها بر شرم بی‌مورد خود فائق آیند (Cotterill et al., 2005: 241) و نیز به معنای بالا بردن اعتماد به نفس و قادر ساختن آن‌ها به مقابله با شرایط محرومیت‌ها در جامعه و خانواده و دستیابی به کنترل بر زندگی‌شان است (Erman et al, 2002: 398). کابیرا (۱۹۹۹) توانمندسازی زنان را به‌عنوان فرآیندی تعریف کرد که از طریق آن زنان توانایی انتخاب‌های استراتژیک زندگی را در زمینه‌ای که قبلاً این توانایی نادیده گرفته شده بود، به دست می‌آورند (Hermawati et al., 2023: 218).

با بررسی مطالعات داخلی انجام‌شده، می‌توان آن‌ها را در قالب سه خوشه موضوعی اصلی دسته‌بندی و خلاصه کرد:

- تأثیر اعتبارات خرد بر توسعه کشاورزی و فعالیتهای اقتصادی روستایی: مطالعات رکن‌الدین افتخاری و همکاران (۱۳۸۵)، طالب و نجفی اصل (۱۳۸۶) و بوزرجمهری و همکاران (۱۴۰۱) نشان می‌دهند که اعتبارات خرد عموماً در توسعه کشاورزی و اقتصاد روستا مؤثر بوده، اما اثربخشی آن‌ها به مبلغ وام، اقتصاد و نحوه اجرا بستگی داشته است.

- توانمندسازی زنان روستایی از طریق اعتبارات خرد و تعاونی‌ها: این دسته پژوهش‌ها به بررسی نقش صندوق‌ها و تعاونی‌های روستایی در توانمندسازی زنان پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که مشارکت زنان در این نهادها باعث ارتقاء توانمندی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و خانوادگی شده است. آموزش، مشاوره، حمایت نهادی، مشارکت و ایجاد فرصت‌های درآمدی از عوامل کلیدی توانمندسازی بوده‌اند که مطالعه لطیفی و همکاران (۱۳۹۳)، شاه ولی و ملکیان (۱۳۹۶)، صالحی چگنی و همکاران (۱۳۹۷)، سعیدی و همکاران (۱۳۹۷)، محبوبی (۱۴۰۱) و جهان‌بین (۱۴۰۰) از جمله این مطالعات هستند.

- نقش ساختارهای نهادی و اجتماعی در مشارکت اقتصادی زنان: این تحقیقات (شامل: حایری و علیرضائزاد (۱۳۹۰)، جودی و همکاران (۱۳۹۹) و بوزرجمهری و جوانی (۱۴۰۱)) نشان داده‌اند که نهادهای محلی نظیر شوراهای روستا، تعاونی‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد نقش بسزایی در تسهیل مشارکت اقتصادی زنان ایفا می‌کنند. با توجه به مرور مطالعات خارجی می‌توان آن‌ها را بر اساس تشابه در نتایج و مضامین کلیدی در قالب چند محور موضوعی تجمیع و خلاصه کرد:

- نقش سرمایه اجتماعی و گروه‌های خودیاری در توانمندسازی

زنان: مطالعات مایوکس^۱ (۲۰۰۱)، اسلگ^۲ و همکاران (۲۰۱۳)، کاپور^۳ (۲۰۱۹)، تانیما^۴ و همکاران (۲۰۲۱) و پاتی^۵ و همکاران (۲۰۲۳) تأکید دارند که گروه‌های خودیاری و سرمایه اجتماعی، بسترهایی مهم برای توانمندسازی زنان هستند.

- نقش مشارکت و همکاری با سازمان‌های غیردولتی و تعاونی‌ها: مطالعات هاکی^۶ (۲۰۰۴)، راوت (۲۰۱۸) و دومویرتا^۷ و ليو (۲۰۲۰) بر نقش مشارکت میان دولت، سازمان‌های غیردولتی و تعاونی‌ها تأکید دارند. مشارکت مؤثر می‌تواند توسعه محلی و توانمندسازی را تسهیل کند، به شرطی که از چارچوب‌های تکراری و فرمالیته عبور شود.

- تأثیر تأمین مالی خرد و اعتبارات خرد بر توانمندسازی اقتصادی: مطالعات سبهاتو و مکله (۲۰۱۵)، دامسا^۹ و اوگاتو^{۱۰} (۲۰۱۶) و کومار^{۱۱} (۲۰۱۷) نشان می‌دهند تأمین مالی خرد در بهبود درآمد، ایجاد فرصت‌های خوداشتغالی، و مشارکت در تصمیم‌گیری خانوادگی مؤثر است.

- ضرورت برنامه‌ریزی جنسیت‌محور و پاسخ‌گو: مطالعه تانیما^{۱۲} و همکاران (۲۰۲۱) و اداریانی^{۱۳} (۲۰۲۲) به این نکته اشاره دارند که توانمندسازی پایدار زمانی محقق می‌شود که سیاست‌ها و برنامه‌ها، نگرش‌ها و هنجارهای مسلط جنسیتی را به چالش بکشند.

با استفاده از روش علم‌سنجی در مقاله حاضر با وارد کردن کلیدواژه «توانمندسازی زنان روستایی» در نوار جستجوی پایگاه ساینزدايرکت، داده‌ها جمع‌آوری شده و برای ژرفنگری، پالایش‌هایی با حوزه موضوعی اعمال شدند. مرور و بررسی منابع مرتبط و هم‌راستا با کلیدواژه جستجو شده نشان‌دهنده سیر صعودی توجه به توانمندسازی زنان روستایی از سال ۲۰۰۱ الی ۲۰۲۴ است. شکل ۱ نمایش تحول و تطور نقشه علمی مطالعات و پژوهش‌های مربوط به توانمندسازی زنان روستایی بر اساس طیف زمانی ۲۰۲۴-۲۰۱۹ را نشان داده است.

1Mayoux

2Slegh

3Kapoor

4Tanima

5Pati

6Haque

7Raut

8Dohmworth & Liu

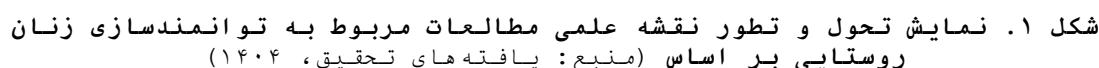
9Sebhatu & Mekelle

10Damesa & Ogato

11Kumar

12Tanima

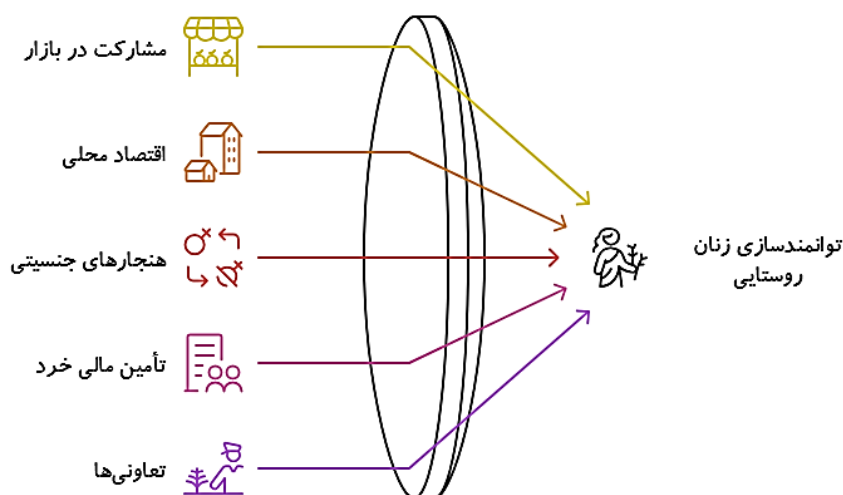
13Adhariani

نتایج نشان می‌دهند انتشار اسناد علمی مرتبط با موضوع تحقیق به‌صورت فزاینده‌ای در حال گسترش است. در سال ۲۰۰۱ مطالعات مربوط به توانمندسازی زنان روستایی با تعداد ۲۴۶ سند علمی مرتبط آغاز گردیده و نشانگر رشد صعودی و گسترش مطالعات تا سال ۲۰۰۹ است. در سال ۲۰۱۰ وقفه‌ای ایجاد شده و دوباره روند صعودی مطالعات، ادامه پیدا کرده و از تعداد ۴۶۴ سند در سال ۲۰۱۰ به تعداد ۲۰۱۸ سند در سال ۲۰۲۳ رسیده است. در سال ۲۰۲۴ مطالعات توانمندسازی زنان به بیشترین میزان رسیده و به تعداد ۲۰۲۴ مقاله رسیده است. انتظار می‌رود تعداد اسناد در سال ۲۰۲۵ نیز فراتر رود. بر اساس یافته‌های تحقیق، کلیدواژه‌هایی همچون «زنان»، «اعتبارات خرد»، «اشتغال زنان» و «توانمندسازی» ازجمله کلید واژگان مهمی هستند که در فاصله سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۱۹ میلادی در حوزه پژوهش‌های مربوط به توانمندسازی زنان روستایی مطرح بوده‌اند. این در حالی است که از سال ۲۰۱۹ مقولات «هنجارهای جنسیتی»، «بهداشت روستایی» و «مهاجرت» مطرح می‌شود. «کووید ۱۹»، «تنوع غذایی» و «امنیت غذایی» واژه‌هایی هستند که در بازه زمانی مشخص پدید آمده‌اند؛ اما در سال‌های اخیر «تاب‌آوری روستایی»، «کارآفرینی»، «ناامنی غذایی»، «سرمایه اجتماعی» و «تحول روستایی» واژگان نوظهور و برجسته‌ای هستند که در هم پیوندی خاص با واژگان «توانمندی زنان» و «توانمندسازی زنان روستایی» ارتباط معناداری ایجاد کرده‌اند. به‌طورکلی، تحقیقات اخیر بر «پیچیدگی تحول روستایی» تأکید دارند. «بهبود اقتصادی»، «پیشرفت‌های فناوری» و «ابتکارات پایداری» در حال تغییر شکل نواحی روستایی هستند، اما چالش‌هایی مانند «تأثیرات آب‌وهوا» و «شکاف‌های زیرساختی» نیازمند توجه مداوم و راه‌حل‌های متناسب است. این بینش‌ها از آنجایی که هدف سیاست‌گذاران و سازمان‌های توسعه برای رسیدگی

به «نابرابری‌های روستایی» و «تقویت تاب‌آوری بلندمدت روستایی» است، حیاتی هستند. به‌طور خلاصه، پرداختن به توانمندسازی زنان نه‌تنها موضوعی برای تحقق حقوق بشر است، بلکه یک رویکرد استراتژیک برای تقویت توسعه اقتصادی، پیشرفت اجتماعی و ثبات سیاسی است. این شامل ایجاد یک محیط توانمند است که در آن زنان فرصت‌های برابر برای مشارکت کامل در تمام جنبه‌های زندگی داشته باشند. به همین دلیل است در تحقیق حاضر نشان داده شده است که پرداختن به موضوع توانمندسازی زنان هند ازجمله تحقیقات مهم در دوره ۲۰ سال اخیر بوده است. شکل ۲ مدل مفهومی تحقیق را نشان داده است.

مسیرهای توانمندسازی زنان روستایی

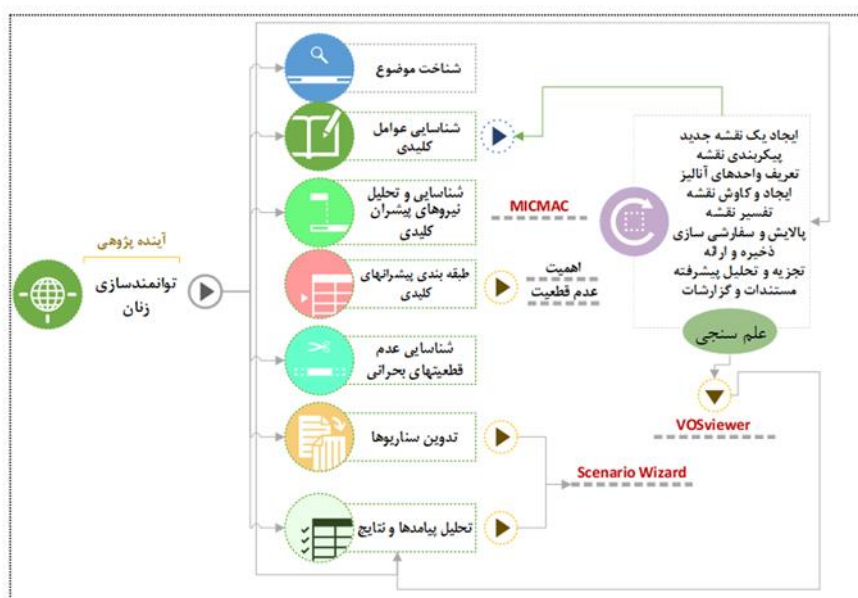

شکل ۲. مدل نظری تحقیق (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

روش پژوهش

این پژوهش با اتخاذ طرح همگرا و روش‌شناسی ترکیبی، به شناسایی محرک‌های اثرگذار و سناریوپردازی توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی می‌پردازد و داده‌های کمی و کیفی را پس از تحلیل جداگانه، تلفیق می‌کند. روش‌شناسی آینده‌نگاری نیز دارای مفروضات هستی‌شناختی (ماهیت آینده) و معرفت‌شناختی (نحوه شناخت آینده) است و بر لزوم انجام پژوهش در پارادایمی همسو برای تضمین انسجام مبانی فلسفی و روش‌شناختی تأکید دارند. با توجه به موضوع پژوهش، هستی‌شناسی تحقیق، ماهیت واقعیت اجتماعی مورد بررسی را تبیین می‌کند و با اهداف و پرسش‌های پژوهش همسو است. معرفت‌شناسی نیز نحوه آزمون فرضیات و شناسایی و پیش‌بینی موضوع را تعیین می‌کند. گرانیکوا^۱ و همکاران (۲۰۲۰) بر لزوم توجه به دو جزء روش‌شناختی (کیفی و کمی) با سؤالات، اهداف، طرح و تکنیک‌های جمع‌آوری و تحلیل داده‌های مشخص در تحقیقات ترکیبی

تأکید دارند. کرسول و کلارک^۱ (۲۰۱۸) نیز سه طرح اصلی روش‌های ترکیبی (همگرا، توالی پیوسته و پی‌درپی) را بر اساس هدف، توالی و نقطه اتصال پیشنهاد می‌کنند (صدرموسوی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۹۸). پژوهش حاضر با هدف کاربردی، ماهیت توصیفی-تحلیلی، رویکرد آینده‌نگری و سناریویی، روش ترکیبی (آمیخته) و طرح اکتشافی (مدل توسعه ابزار) را اتخاذ کرده است. روش جمع‌آوری اطلاعات بر اساس مطالعات موجود و اهداف پژوهش انتخاب شده است. روش تحلیل داده‌ها نیز متناسب با ابزارهای گردآوری داده‌ها در بخش‌های کمی و کیفی، در چند بخش انجام می‌شود: الف) علم‌سنجی مطالعات توانمندسازی زنان روستایی در بخش پیشینه تحقیق، ب) تحلیل ساختاری محرک‌های کلیدی توسعه و توانمندسازی زنان با میکمک، و ج) ارائه سناریوهای سازگار برای توانمندسازی زنان روستایی با استفاده از سناریوویزارد.

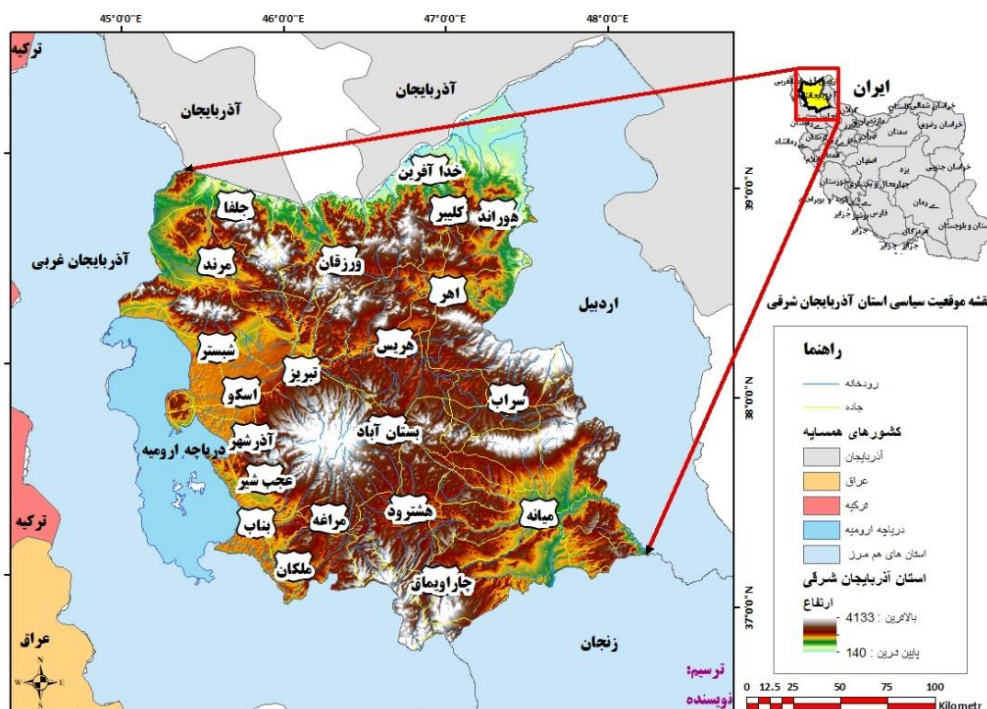
شکل ۳. مدل تحلیل تحقیق (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

در این پژوهش، به منظور بررسی پژوهش‌های مرتبط با «توانمندسازی زنان»، از روش هم‌رخدادی استفاده شده و نقشه‌های دانشی به عنوان ابزاری برای ارائه نتایج به کار گرفته شد. داده‌های مورد نیاز از پایگاه علمی ساینس‌دایرکت در بازه زمانی ۱۹۹۹ تا ۲۰۲۲ به روش تمام‌شماری استخراج و پس از اعمال فیلترهای لازم، در قالب فرمت «Ris» برای تحلیل علم‌سنجی در نرم‌افزار VOS viewer آماده و نهایتاً نقشه دانش بر اساس داده‌های کتابشناختی ایجاد شد. در گام دوم پژوهش، از رویکرد آینده‌پژوهی و به‌طور خاص روش تحلیل ساختاری با استفاده از نرم‌افزار میکمک برای شناسایی محرک‌های مؤثر استفاده شد. آینده‌پژوهی به مطالعه آینده‌های محتمل، ممکن و مرجح فرضی می‌پردازد و مبتنی بر یک جهان‌بینی خاص در مورد موضوع مورد مطالعه است. وندل بل، از صاحب‌نظران این حوزه، هدف آن را کشف،

ابداع، سنجش، ارزیابی و پیشنهاد آینده‌هایی می‌داند که می‌توانند واقع شوند (ممکن)، احتمال وقوع دارند (محتمل) و یا مطلوب هستند (باید واقع شوند). روش کار نرم‌افزار میکمک بدین صورت است که ابتدا متغیرها و مؤلفه‌های مهم شناسایی شده و سپس در ماتریس تحلیل اثرات وارد می‌شوند. میزان ارتباط بین این متغیرها توسط خبرگان و به صورت عددی از صفر (عدم ارتباط) تا سه (ارتباط قوی) تعیین می‌گردد. در این ماتریس (MDI)، متغیرهای ردیف‌ها تأثیرگذار و متغیرهای ستون‌ها تأثیرپذیر هستند. جمع اعداد هر سطر نشان‌دهنده میزان تأثیرگذاری یک متغیر و جمع اعداد هر ستون نشان‌دهنده میزان تأثیرپذیری آن از سایر متغیرها است. در پژوهش حاضر، ۳۶ متغیر اولیه شناسایی و با استفاده از نرم‌افزار میکمک تحلیل شده‌اند. برای بررسی تحولات آتی، عوامل کلیدی در سه طیف مطلوب، متوسط و نامطلوب دسته‌بندی و تحلیل می‌شوند. تأثیر این سناریوها با استفاده از ماتریس متقابل در پرسشنامه‌ای محقق‌ساخته ارزیابی می‌شود. متخصصان به این سؤال پاسخ می‌دهند که وقوع هر یک از ۲۷ سناریو بالقوه چگونه بر احتمال تحقق سایر سناریوها تأثیر می‌گذارد. پاسخ‌ها بر اساس سه پیامد «ترویج (توانمند)»، «بی‌اثر» یا «محدودکننده» ساختاربندی شده و با مقیاس +۳ (ترویج قوی) تا -۳ (محدودیت قوی) کمی‌سازی می‌شوند. این داده‌ها با نرم‌افزار سناریوویزارد تحلیل شد. شکل ۳ مدل تحلیل تحقیق را نشان داده است.

روایی ابزارهای پژوهش با روایی محتوایی و روش دلفی (با خبرگان) بررسی شد. پرسشنامه ساختاری-تفسیری، ماتریس صفر و یک برای خبرگان است و پایایی آن به ثبات دیدگاه خبرگان باسابقه و تحصیلات مرتبط وابسته است، لذا روش‌های معمول پایایی برای آن مصداق ندارد (پورمحمدی و خالقی، ۱۴۰۳: ۸۶).

قلمرو مکانی این تحقیق، استان آذربایجان شرقی با مساحت ۴۵۴۹۰٫۸۹ کیلومترمربع است که در شمال غربی ایران واقع شده و از تنوع اقلیمی برخوردار است (شکل ۴). بر اساس تقسیمات سال ۱۳۹۶، این استان شامل ۲۱ شهرستان، ۴۶ بخش، ۶۳ شهر و ۱۴۴ دهستان بوده و ۲۰۷۹ آبادی از ۳۰۷۷ آبادی آن دارای سکنه است. جمعیت استان در سال ۱۳۹۵، ۳۹۰۹۶۵۲ نفر (با نسبت جنسی ۱۰۴) بوده که ۷۱/۸۶ درصد در مناطق شهری و ۲۸/۱۴ درصد در مناطق روستایی ساکن هستند. حجم نمونه پژوهش شامل زنان فعال و عضو در تعاونی‌های روستایی و صندوق‌های خرد (۱۳۲ نفر به صورت نمونه‌گیری آسان و در دسترس)، همچنین نخبگان، متخصصان و اساتید مرتبط با موضوع مطالعه (پانل خبرگان: ۳۰ نفر) است.

شکل ۴. نقشه موقعیت سیاسی استان آذربایجان شرقی

نتایج

همانگونه که در بخش روش تحقیق بیان شد روش نرم افزار میکمک با شناسایی متغیرهای کلیدی و ورود آن‌ها به ماتریس تحلیل اثرات آغاز می‌شود. خبرگان، میزان ارتباط متغیرهای ردیف (تأثیرگذار) بر متغیرهای ستون (تأثیرپذیر) را با اعداد ۰ (بدون ارتباط) تا ۳ (ارتباط قوی) مشخص می‌کنند. این ماتریس (MDI) با ابعاد $n \times n$ (برای n متغیر) تشکیل شده و تأثیرات متغیرها بر یکدیگر را نشان می‌دهد. در این پژوهش، ۳۶ متغیر اولیه (جدول ۱) تحلیل شدند و جمع سطری هر عامل، میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی، میزان تأثیرپذیری آن را مشخص می‌کند.

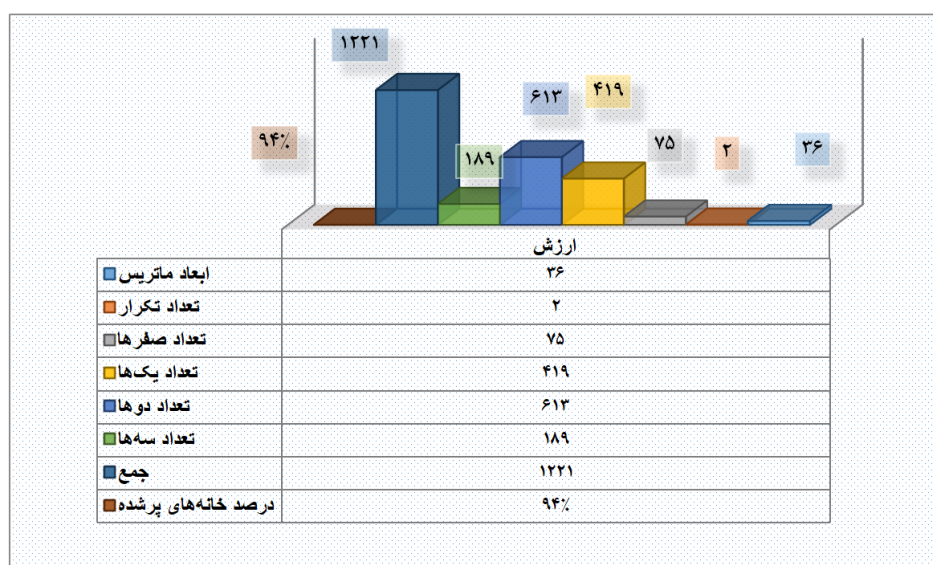
جدول ۱. محرک‌های اثرگذار بر توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی

کد مؤلفه	متغیر آشکار
Var01	حضور زنان در بدنه‌های تصمیم‌گیری و موقعیت‌های رهبری تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی
Var02	تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و کاهش نابرابری‌های جنسیتی
Var03	حمایت‌های عملی حقوقی، اداری و اعتباری از تعاونی‌های تولیدی
Var04	تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر
Var05	کسب‌وکارهای ایجادشده به‌عنوان الگو
Var06	سود فردی یا مصلحت تعاونی
Var07	کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی
Var08	توان مالی کارآفرین زن و تأثیر آن بر پیوند زنان با بازارهای کشاورزی
Var09	زنانه بودن فعالیت به‌مثابه مانعی یا عاملی برای توسعه روستایی
Var10	تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی
Var11	توجه به توانمندی زنان به‌عنوان اهداف مداخلات کشاورزی و سیستم‌های غذایی

متغیر آشکار	کد مؤلفه
زنان روستایی و ایده‌های توسعه‌ای آن‌ها	Var12
افول اقتصاد کشاورزی به‌عنوان عامل کاهش درآمد	Var13
وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه	Var14
تطابق یا عدم تطابق خلاقیت و ایده‌های کارآفرین زن با شرایط محلی	Var15
شرایط عمران روستایی برای ایجاد حرفه جدید	Var16
وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی	Var17
پتانسیل، موقعیت و ویژگی‌های جمعیتی روستا	Var18
تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی	Var19
کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان	Var20
تعمبات، تضادهای فرهنگی و محدودیت‌های زنان روستایی	Var21
نقش خوشنشینان در توسعه تعاونی و کسب و کار خرد	Var22
تغییر کاربری و تأثیر آن بر قیمت زمین	Var23
چگونگی بازپرداخت اقساط وام توسط وام‌گیرندگان	Var24
نهاد ساختارمند سازمان‌دهی زنان	Var25
ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی	Var26
نقش زنان در انتخاب‌های استراتژیک کسب‌وکار	Var27
صندوق‌های خرد زنان روستایی به‌عنوان تعاونی‌های تکجنسیتی	Var28
سیستم اطلاع‌رسانی جهت توسعه و ایجاد طرح‌های ایده‌محور	Var29
وضعیت اشتغال زنان	Var30
نقش تعاونی‌ها در برنامه‌ریزی تولید، توزیع نهاده و کالاهای مصرفی	Var31
بازآفرینی شرکت‌های مالی خرد تخصصی	Var32
استراتژی‌های تجاری‌سازی محصولات تولیدی	Var33
برنامه‌ریزی جهت توانمندسازی جوامع محلی و ایجاد اشتغال پایدار زنان روستایی	Var34
تعاریف مشخص از مقولات توانمندی و توانمندسازی و همچنین اشتغال‌پذیری و اشتغال‌زایی	Var35
چگونگی توازن بین درآمد و هزینه‌های تولیدی اعضا	Var36

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴) با استفاده از بررسی پیشینه تحقیق

در تحلیل ساختاری، ماتریسی 36×36 از تأثیرات متقابل عوامل تشکیل شد. این ماتریس با دو بار چرخش داده‌ای، مطلوبیت ۹۴ درصدی دارد که روایی بالای پاسخ‌ها را نشان می‌دهد. درجه پرشدگی ۹۴ درصدی حاکی از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری گسترده عوامل منتخب بر یکدیگر است. از ۱۲۲۱ رابطه قابل ارزیابی، ۷۵ رابطه فاقد تأثیر (صفر)، ۴۱۹ رابطه با تأثیر ضعیف (۱)، ۶۱۳ رابطه با تأثیر متوسط (۲) و ۱۸۹ رابطه با تأثیر قوی (۳) وجود داشته است (شکل ۵).

شکل ۵. مشخصات اثرات مستقیم ماتریس (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

نرم افزار میکم برای ارزیابی میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل، دو نوع گراف و تحلیل ارائه می‌دهد: تأثیرات مستقیم و تأثیرات غیرمستقیم. جدول ۲، میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر را نشان می‌دهد.

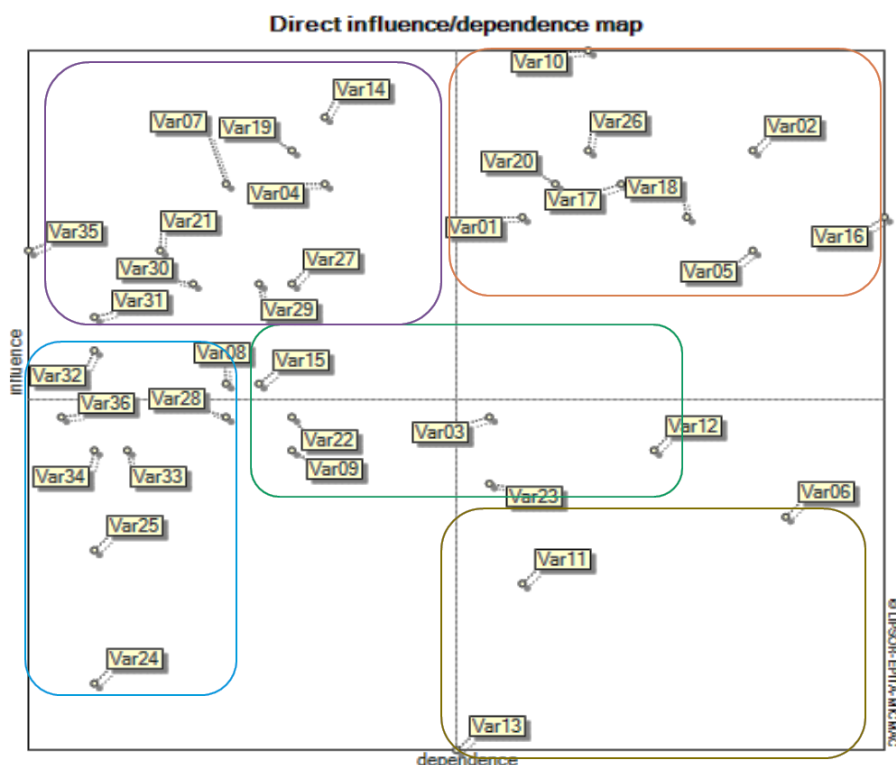
جدول ۲. تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر یکدیگر

رتبه	متغیر	تأثیر مستقیم	متغیر	وابستگی مستقیم	متغیر	تأثیر غیر مستقیم	متغیر	وابستگی غیر مستقیم
۱	Var10	۳۱۶	Var16	۳۴۸	Var10	۳۱۷	Var16	۳۴۴
۲	Var14	۳۰۷	Var06	۳۳۴	Var14	۳۰۸	Var06	۳۳۲
۳	Var02	۳۰۲	Var02	۳۳۰	Var26	۳۰۵	Var02	۳۲۸
۴	Var19	۳۰۲	Var05	۳۳۰	Var02	۳۰۳	Var05	۳۲۴
۵	Var26	۳۰۲	Var18	۳۲۰	Var07	۲۹۹	Var18	۳۲۴
۶	Var04	۲۹۸	Var12	۳۱۶	Var19	۲۹۹	Var17	۳۱۴
۷	Var07	۲۹۸	Var17	۳۱۱	Var04	۲۹۹	Var12	۳۱۲
۸	Var17	۲۹۸	Var10	۳۰۷	Var20	۲۹۸	Var26	۳۰۹
۹	Var20	۲۹۸	Var26	۳۰۷	Var17	۲۹۶	Var10	۳۰۶
۱۰	Var01	۲۹۳	Var20	۳۰۲	Var01	۲۹۵	Var20	۳۰۵
۱۱	Var16	۲۹۳	Var01	۲۹۸	Var18	۲۹۳	Var01	۳۰۱
۱۲	Var18	۲۹۳	Var11	۲۹۸	Var16	۲۹۲	Var11	۲۹۸
۱۳	Var05	۲۸۹	Var03	۲۹۳	Var05	۲۹۱	Var23	۲۹۳
۱۴	Var21	۲۸۹	Var23	۲۹۳	Var35	۲۸۸	Var03	۲۹۲
۱۵	Var35	۲۸۹	Var13	۲۸۹	Var21	۲۸۶	Var13	۲۹۰
۱۶	Var27	۲۸۴	Var04	۲۷۱	Var27	۲۸۵	Var04	۲۷۰
۱۷	Var29	۲۸۴	Var14	۲۷۱	Var30	۲۸۴	Var27	۲۶۸
۱۸	Var30	۲۸۴	Var09	۲۶۶	Var29	۲۸۳	Var14	۲۶۸
۱۹	Var31	۲۸۰	Var19	۲۶۶	Var31	۲۷۸	Var09	۲۶۶
۲۰	Var32	۲۷۵	Var22	۲۶۶	Var32	۲۷۴	Var19	۲۶۵
۲۱	Var08	۲۷۱	Var27	۲۶۶	Var08	۲۷۲	Var22	۲۶۳
۲۲	Var15	۲۷۱	Var15	۲۶۲	Var15	۲۷۱	Var15	۲۶۱
۲۳	Var03	۲۶۶	Var29	۲۶۲	Var03	۲۶۸	Var29	۲۶۱
۲۴	Var22	۲۶۶	Var07	۲۵۷	Var36	۲۶۷	Var08	۲۶۰
۲۵	Var28	۲۶۶	Var08	۲۵۷	Var22	۲۶۶	Var07	۲۵۹
۲۶	Var36	۲۶۶	Var28	۲۵۷	Var28	۲۶۵	Var28	۲۵۷

وابستگی غیر مستقیم	متغیر	تأثیر غیر مستقیم	متغیر	وابستگی مستقیم	متغیر	تأثیر مستقیم	متغیر	رتبه
۲۵۲	Var30	۲۶۳	Var12	۲۵۳	Var30	۲۶۲	Var09	۲۷
۲۴۶	Var21	۲۶۲	Var09	۲۴۸	Var21	۲۶۲	Var12	۲۸
۲۴۳	Var33	۲۶۲	Var34	۲۴۴	Var33	۲۶۲	Var33	۲۹
۲۴۳	Var31	۲۶۱	Var33	۲۳۹	Var24	۲۶۲	Var34	۳۰
۲۴۳	Var32	۲۵۴	Var23	۲۳۹	Var25	۲۵۷	Var23	۳۱
۲۳۹	Var24	۲۵۳	Var06	۲۳۹	Var31	۲۵۳	Var06	۳۲
۲۳۹	Var36	۲۵۰	Var25	۲۳۹	Var32	۲۴۸	Var25	۳۳
۲۳۷	Var25	۲۴۳	Var11	۲۳۹	Var34	۲۴۴	Var11	۳۴
۲۳۷	Var34	۲۳۱	Var24	۲۳۵	Var36	۲۳۰	Var24	۳۵
۲۳۵	Var35	۲۲۱	Var13	۲۳۰	Var35	۲۲۱	Var13	۳۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴

در ردیف‌های ابتدایی جدول مشاهده می‌شود که متغیرهایی نظیر «تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی»، «وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه» و «تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و کاهش نابرابری‌های جنسیتی دارای بیشترین مقدار تأثیر مستقیم و غیرمستقیم هستند (به ترتیب با امتیازهای حدود ۳۱۶، ۳۰۷ و ۳۰۲ در تأثیر مستقیم و ۳۱۷، ۳۰۸ و ۳۰۵ در تأثیر غیرمستقیم). این نشان می‌دهد که این متغیرها نقش محرک اصلی در سیستم دارند و تغییرات آن‌ها می‌تواند پیامدهای زنجیره‌ای در کل سیستم ایجاد کند. در نتیجه، این متغیرها باید در تدوین راهبردها و سیاست‌گذاری‌ها در اولویت قرار گیرند (شکل ۶).

شکل ۶. پراکندگی متغیرها بر اساس تأثیرات مستقیم در محورهای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

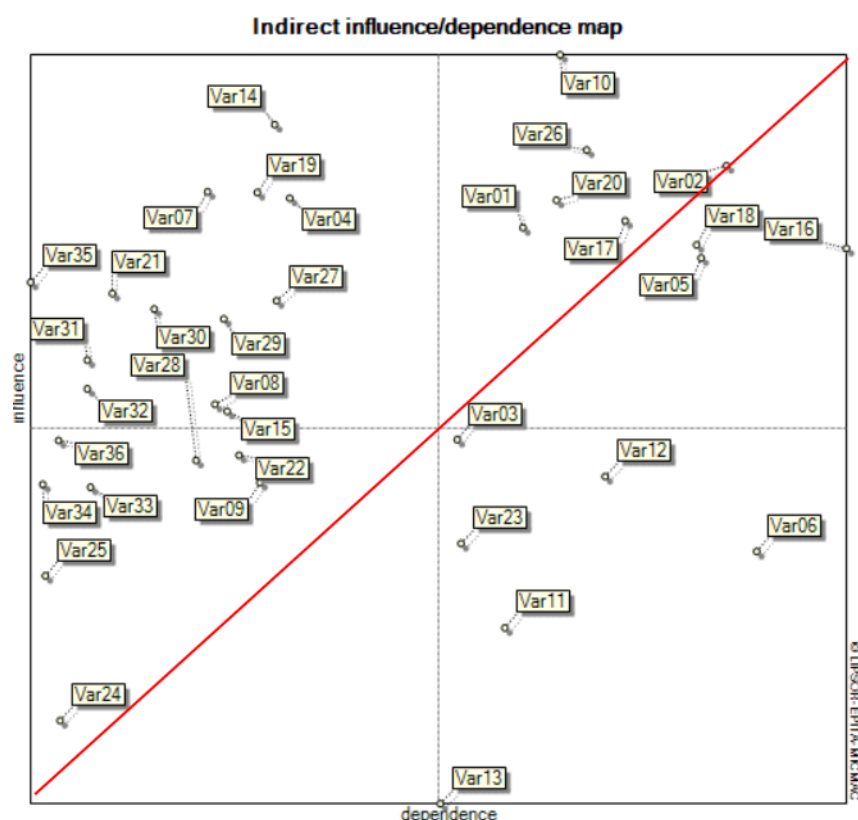
پراکنش عوامل بر روی نمودار نشان‌دهنده وضعیت پایداری یا ناپایداری سیستم است. در سیستم‌های پایدار، پراکنش به شکل L است و عوامل به سه دسته تأثیرگذار، تأثیرپذیر و مستقل تقسیم می‌شوند. در مقابل، در سیستم‌های ناپایدار، پراکنش پیچیده‌تر و حول محور قطری است و بیشتر عوامل وضعیت بینابینی دارند. با توجه به پراکنش متغیرها در اطراف محور قطری، سیستم مورد بررسی در وضعیت ناپایدار قرار دارد و بیشتر متغیرها وضعیت نسبتاً مشابهی دارند، به جز چند عامل محدود با تأثیرگذاری بالا. بر اساس این وضعیت ناپایدار، متغیرهای جدول ۳ قابل شناسایی هستند.

جدول ۳. انواع متغیرهای شناسایی‌شده

نوع متغیر	نحوه توزیع
متغیرهای ناحیه یک (دووجهی، راهبردی یا شگفت‌انگیز)	تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر
	تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی فقر و کاهش نابرابری‌های جنسیتی
	کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی
	تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی
	وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه
	وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی
	تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی
	کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان

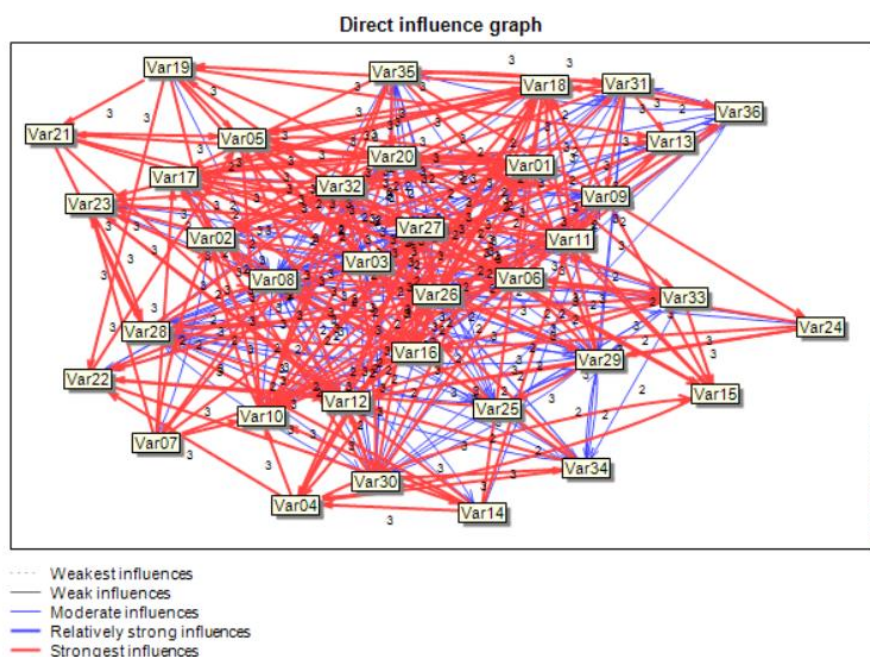
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴

در تحلیل ساختاری و آینده‌نگری، متغیرهای دووجهی (دارای تأثیر و اثربخشی بالا) نقش کلیدی در سیستم دارند و تغییرات آن‌ها اثرات گسترده‌ای به دنبال دارد. این متغیرها، به ویژه محرک‌های واقع در منطقه یک ماتریس نفوذ-وابستگی (با تأثیر بالا و وابستگی کم)، اهرم‌های اصلی سیستم محسوب شده و در برنامه‌ریزی استراتژیک اهمیت ویژه‌ای دارند. نرم‌افزار میکمک با استفاده از گراف نفوذ، روابط بین متغیرها و شدت تأثیر آن‌ها را بصری‌سازی می‌کند. خطوط قرمز نشان‌دهنده تأثیر قوی و خطوط آبی (با ضخامت متفاوت) نشان‌دهنده تأثیر متوسط تا ضعیف هستند. جهت فلش‌ها نیز نشان‌دهنده جهت‌گیری تأثیر است (شکل ۷).

شکل ۷. گراف چرخه اثرگذاری مستقیم با پوشش ۲۵ درصد (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

تحلیل هم‌زمان جدول می‌کمک و شکل ۷ نشان می‌دهد که سیستم دارای ساختار نسبتاً متراکم و پیچیده‌ای است و برنامه‌ریزی برای تغییر باید از طریق نقاط اهرمی انجام گیرد. همچنین، نقش واسط متغیرهایی چون «وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی» که هم اثرگذار و هم اثرپذیرند، باید در مداخلات مرحله‌ای (مثلاً در سناریوهای سازگار یا جبرگرا) در نظر گرفته شود. (شکل ۸).

شکل ۸. نمودار پلان اثرگذاری - اثرپذیری غیرمستقیم عوامل (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

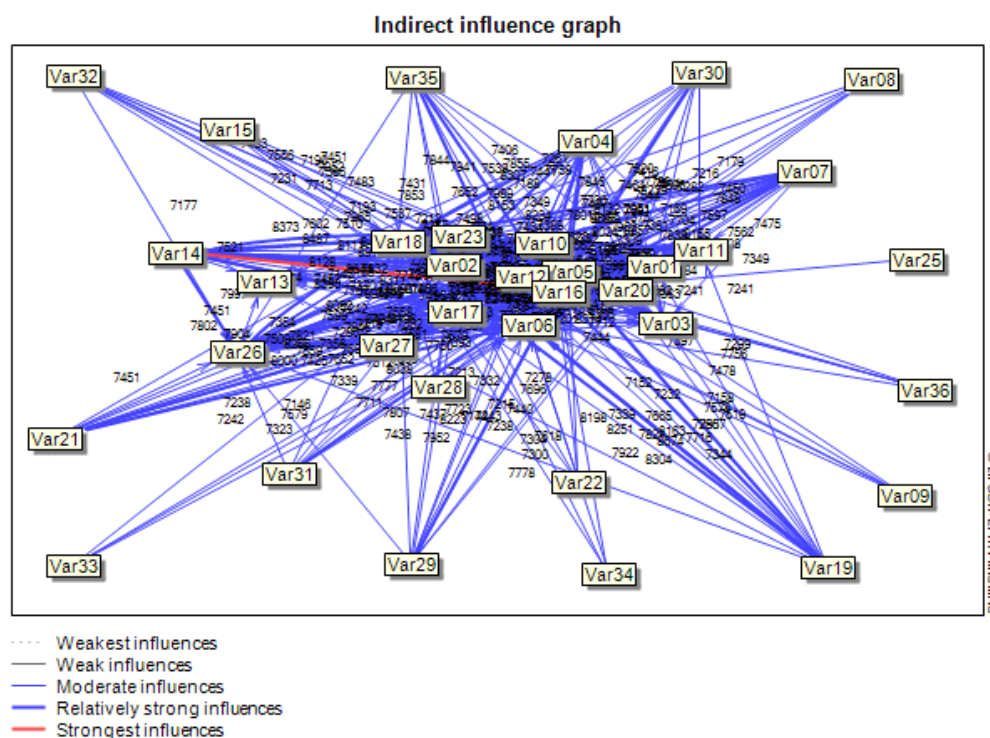
تکرار ۹ عامل تأثیرگذار کلیدی در تحلیل‌های مستقیم و غیرمستقیم، نشان‌دهنده ثبات و استحکام نتایج است و اعتبار و قابلیت اعتماد محاسبات را تقویت می‌کند. این سازگاری ناشی از موارد زیر است:

- تعامل سیستمی: این عوامل احتمالاً متغیرهای اصلی و مؤثر در سیستم هستند.
- پایایی ریاضی: تکرار این عوامل در هر دو نوع تأثیر، اعتبار روش‌های محاسباتی را تأیید می‌کند.
- دقت محاسبات: تکرار عوامل نشان می‌دهد که الگوریتم استفاده‌شده به‌خوبی کالیبره شده و پویایی سیستم را دقیقاً منعکس می‌کند.
- قابلیت اطمینان: تکرار نتایج در تحلیل‌های مختلف، نشان از غیرتصادفی بودن و قابل‌اعتماد بودن آن‌ها دارد (شکل ۹).

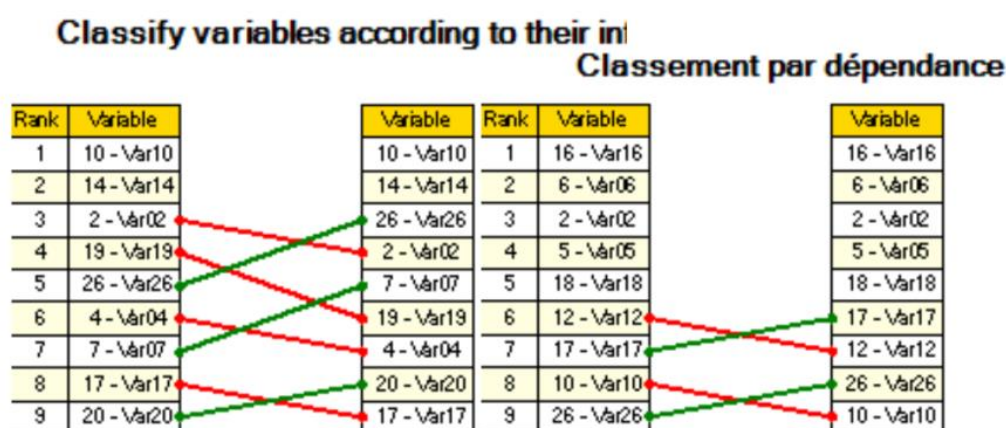
همچنین، برحسب ماتریس تأثیرگذاری و وابستگی بالقوه مستقیم و غیرمستقیم در شکل ۱۰ می‌توان تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم متغیرها و جابجایی آن‌ها را مشاهده نمود.

به‌منظور نتیجه‌گیری نهایی برای شناسایی محرک‌های اثرگذار بر توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان بر اساس استفاده از نتایج دو روش شامل «رتبه متغیرها در هریک از حالت‌ها» و «مجموع اثرگذاری متغیرها در همه حالت‌ها» عوامل کلیدی و مؤثر به شرح شکل ۱۱ انتخاب‌شده است. بنابراین پیشران‌های کلیدی و مؤثری را که در این پژوهش می‌توان برای رهیافت توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها

و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان به آن‌ها اشاره کرد، عواملی هستند که تأکیدشان بیشتر جنبه‌های توانمندسازی هستند.

شکل ۹. گراف چرخه اثرگذاری غیرمستقیم با پوشش ۲۵ درصد (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

شکل ۱۰. جابه‌جایی و رتبه‌بندی عوامل بر اساس اثرپذیری و اثرگذاری مستقیم و غیرمستقیم (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

شکل ۱۱. رتبه‌بندی نهایی عوامل کلیدی مؤثر بر سیستم (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

بر اساس پردازش داده‌ها در بخش قبلی باید گفت مهم‌ترین مسائل و مشکلات موجود در وضعیت توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری با توجه به پیشران‌های کلیدی ذیل می‌تواند مرتفع گردد که بر اساس همین پیشران‌های کلیدی در این بخش در ابتدا به تعریف وضعیت‌های احتمالی برای عوامل کلیدی مؤثر و سپس تجزیه و تحلیل سناریوها پرداخته شده است.

شکل ۱۲. وضعیت‌های احتمالی هرکدام از عوامل مؤثر در سناریوپردازی آینده توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی

برای پیش‌بینی سناریوهای آتی، ۲۷ موقعیت متمایز در میان ۹ عامل کلیدی در سه سطح مطلوب، متوسط و نامطلوب شناسایی و در یک ماتریس متقابل ۲۷×۲۷ در قالب پرسشنامه محقق‌ساخته برای ارزیابی توسط متخصصان قرار گرفت. سؤال اصلی این بود که وقوع هر یک از این ۲۷ موقعیت چگونه بر احتمال وقوع سایر موقعیت‌ها تأثیر می‌گذارد. متخصصان روابط را بر اساس سه معیار «رواج‌دهنده (توانمندساز)»، «بی‌تأثیر» و «محدودیت‌ساز» و در مقیاس +۳ تا -۳ ارزیابی کردند. هدف، سنجش وابستگی‌های متقابل و اثرات آبخاری این موقعیت‌ها برای درک چگونگی تعامل آن‌ها و شکلهی به نتایج آینده بود. پاسخ‌های متخصصان در نرم‌افزار سناریوویزارد تحلیل شد تا ماهیت روابط بین این ۲۷ موقعیت و تأثیر متقابل آن‌ها بر پیامدهای آتی مشخص گردد. سؤال محوری پرسشنامه بررسی تأثیر وقوع یک وضعیت خاص از یک عامل کلیدی بر وقوع یا عدم وقوع وضعیت دیگر از عامل کلیدی دیگر بود.

پس از جمع‌آوری و پردازش داده‌ها، نرم‌افزار سناریوویزارد برای تحلیل یافته‌ها به کار رفت. این نرم‌افزار سناریوهای

مختلف را بر اساس احتمال سازگاری به سه گروه (با احتمال موفقیت بالا، احتمال قوی با ملاحظات، احتمال ضعیف) طبقه‌بندی کرد. این تحلیل به محققان بینشی ارزشمند در مورد آینده توانمندسازی زنان از طریق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی در آذربایجان شرقی ارائه داد. ذینفعان می‌توانند با بررسی این سناریوها، مسیرهای راهبردی برای حداکثرسازی موفقیت و مدیریت چالش‌ها را شناسایی کنند. جدول ۴ اطلاعات کلی پروژه و جنبه‌های مختلف سناریوی آینده توانمندسازی زنان (شامل مشارکت جامعه، تخصیص منابع، برنامه‌های آموزشی و تأثیر اجتماعی-اقتصادی) را ارائه می‌دهد.

جدول ۴. اطلاعات پروژه تدوین سناریو آینده توانمندسازی زنان

اطلاعات		توضیحات
نوع و تعداد سناریو	قوی	۹
	ضعیف	۳۷۴
	سازگاری بالا	۹
تعداد توصیفگرها	۹	
تعداد کل انواع (وضعیت‌های محتمل)	۲۷	
تعداد توصیفگرها با ۳ وضعیت محتمل	۲۷	
تعداد کلی پیکربندی	۱۹/۶۸۳	
داوری‌ها	۰ مورد از ۷۲ بخش داوری (۰۰/۰۰ درصد) خالی هستند.	
	ماتریس شامل ۶۴۸ سلول داوری است.	
	۲۲ سلول (۳/۴۰٪) حاوی داوری برای تأثیر متقابل با نمره (۲-) است.	
	۲۷ سلول (۴/۱۷٪) حاوی داوری برای تأثیر متقابل با نمره (۱-) است.	
	۱۲۶ سلول (۱۹/۴۴٪) حاوی داوری برای تأثیر متقابل با نمره (۰) است.	
	۱۸۹ سلول (۲۹/۱۷٪) حاوی داوری برای تأثیر متقابل با نمره (۱) است.	
	۲۰۱ سلول (۲۳/۷۰٪) حاوی داوری برای تأثیر متقابل با نمره (۲) است.	
	۶۴ سلول (۳۱/۰۲٪) حاوی داوری برای تأثیر متقابل با نمره (۳) است.	
قابلیت اعتماد پروژه	این پروژه شامل هیچ سناریو مستقل نیست.	
	این پروژه دارای هیچ سناریوی غیرفعالی نیست.	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴

در سیستم‌های پیچیده، کاهش تعداد سناریوهای بالقوه به مجموعه‌ای قابل مدیریت، حیاتی است، به ویژه در نرم‌افزارهای تحلیل ریسک و تصمیم‌گیری مبتنی بر شبیه‌سازی. صرفاً تکیه بر سناریوهای با احتمال بالا کافی نیست، زیرا این سناریوها ممکن است از نظر عملیاتی نامطلوب یا غیرقابل اجرا باشند. همچنین، سناریوهای ضعیف با احتمال کم یا عدم انسجام منطقی، کمکی به فرآیند تصمیم‌گیری نمی‌کنند. رویکرد مؤثر، تمرکز بر سناریوهای سازگار است؛ سناریوهایی که تعادلی بین احتمال وقوع و مطلوبیت عملیاتی ایجاد می‌کنند و با اهداف سیستم همسو هستند. در این مطالعه، ۹ سناریوی سازگار شناسایی شد که حد وسطی عملی بین احتمال و نتایج مطلوب ارائه می‌دهند. همچنین، سناریوهای قوی

(با انسجام و انعطاف‌پذیری بالا) نیز مهم هستند، اما سازگاری با اهداف، فیلتر نهایی برای انتخاب مؤثرترین سناریوها است. در نهایت، انتخاب سناریو در سیستم‌های پیچیده نیازمند رویکردی چندبعدی است که علاوه بر احتمال آماری، امکان‌سنجی عملیاتی و همسویی با اهداف را در نظر بگیرد. تمرکز بر سناریوهای سازگار، منجر به مجموعه‌ای دقیق‌تر و عملی‌تر از احتمالات و بهبود فرآیند تصمیم‌گیری می‌شود.

سناریویی که در جدول ۵ نشان داده شده است. کاملاً سازگار است، یعنی عناصر سناریو مجموعه‌ای از مفروضات پشتیبان متقابل را تشکیل می‌دهند.

جدول ۵. عناصر سناریو

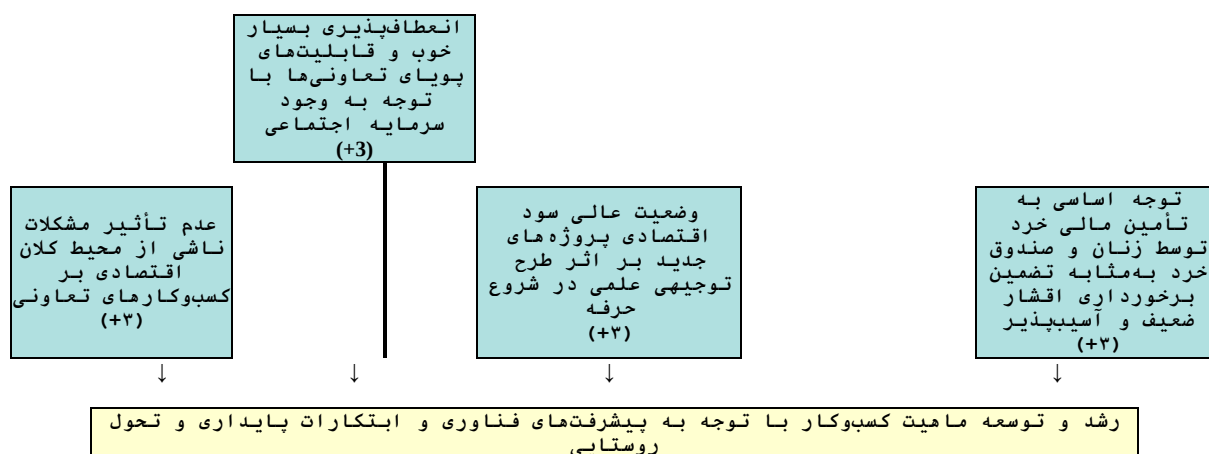
تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی:	رشد و توسعه ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی
وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه:	وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه
تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی فقر و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی:	نقش موفق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد در کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی
تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی:	عدم تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی
ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی:	ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی
تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذی:	توجه اساسی به تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر
کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی:	توجه اساسی به کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی
وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی:	انعطاف‌پذیری بسیار خوب و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی
کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان:	کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان

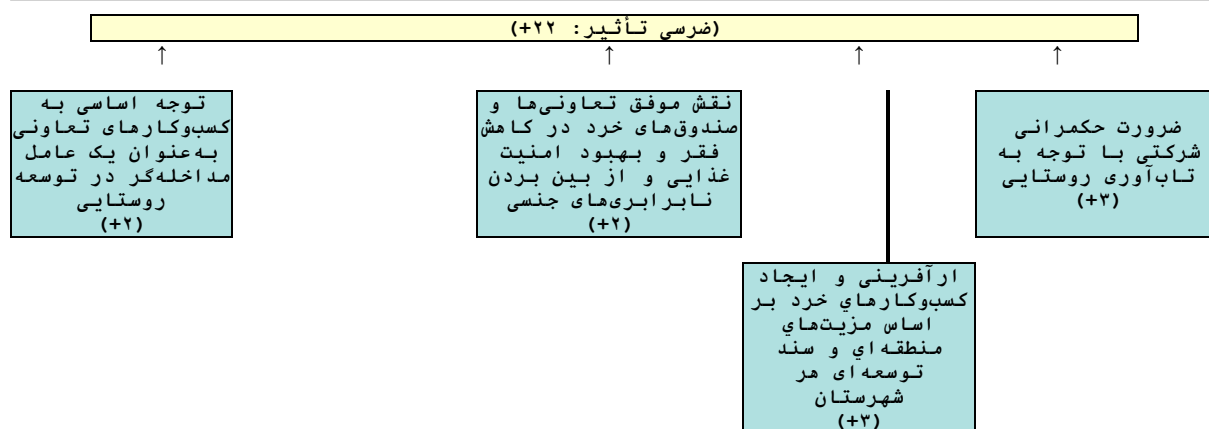
مأخذ: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۴)

در مورد توصیفگر «تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی» به عنوان اولین سناریو سازگار با حداکثر امتیاز فرض «رشد و توسعه ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی» انتخاب شده است. این فرض توسط عناصر سناریوی زیر پشتیبانی می‌شود:

- وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه: وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه (وزن ۳)؛
- تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی فقر و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی: نقش موفق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد در کاهش فقر و بهبود امنیت

- غذایی و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی (وزن ۳)؛
- تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی: عدم تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی (وزن ۳)؛
  - ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی: ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی (وزن ۳)؛
  - تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر: توجه اساسی به تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر (وزن ۳)؛
  - کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی: توجه اساسی به کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی (وزن ۲)؛
  - وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی: انعطاف‌پذیری بسیار خوب و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی (وزن ۳)؛ و
  - کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان: کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان (وزن ۳).
- هیچ‌یک از عناصر دیگر سناریو با این فرض در تضاد نیست. به‌طور خلاصه، این فرض امتیاز تأثیر ۲۲+ را نشان می‌دهد؛ بنابراین، استدلال به نفع این فرض غالب است (شکل ۱۳).

شکل ۱۳. سناریو اول با بالاترین سازگاری (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

به‌طور خلاصه، هیچ‌یک از فرضیات جایگزین بیشتر از فرضیه انتخاب‌شده «رشد و توسعه ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی» قابل‌قبول‌تر نیست؛ بنابراین، فرض انتخاب‌شده را می‌توان به‌عنوان سازگار ارزیابی کرد. در جدول ۶ آمار سوگیری وضعیت‌های محتمل عوامل کلیدی (توصیف‌گرها) نشان داده شده است.

جدول ۶. آمار سوگیری وضعیت‌های محتمل عوامل کلیدی (توصیف‌گرها)

وضعیت محتمل			عوامل کلیدی
A1	A2	A3	تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی
۰۷۹/۴	۰۳۱/۷	۰۳۴/۲	وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه
B1	B2	B3	تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی فقر و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی
۰۱۶/۶	۰۵۲/۸	۰۵۵/۶	تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی
C1	C2	C3	ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی
۰۵۰/۵	۰۱۸/۸	۰۵۸/۸	تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر
D1	D2	D3	کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی
۰۵۸/۷	۰۲۶/۳	۰۳۶/۱	وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی
E1	E2	E3	آرآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان
۰۶۵/۴	۰۰۰/۴	۰۵۴/۳	
F1	F2	F3	
۰۰۴۵/۵	۰۲۸/۲	۰۷۷/۵	
G1	G2	G3	
۰۴۳/۱	۰۳۳/۹	۰۶۶/۹	
H1	H2	H3	
۰۲۰/۳	۰۱۱/۲	۰۹۵/۶	
K1	K2	G3	
۰۱۷/۳	۰۲۵/۰	۰۷۸/۳	

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

به‌طورکلی مفروضات یک سناریو با استحکام نابرابر پشتیبانی می‌شوند. درجه استحکام را می‌توان با «مقدار سازگاری» بیان کرد. تفاوت بین امتیاز تأثیر فرض و امتیاز تأثیر بهترین فرض جایگزین را اندازه‌گیری می‌کند. در فهرست زیر (جدول ۷) توصیف‌گرها به ترتیب استحکام نزولی رتبه‌بندی شده‌اند:

جدول ۷. ثبات و استحکام توصیف‌گرها

ارزش سازگاری	فرض	توصیف‌گر

ارزش سازگاری	فرض	توصیفگر
۱	وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه	وضعیت سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه
۱	نقش موفق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد در کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی	تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد و کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی فقر و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی
۱	عدم تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی	تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی
۱	ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی	ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی
۱	توجه اساسی به کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی	کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی
۱	انعطاف‌پذیری بسیار خوب و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی	وضعیت انعطاف‌پذیری و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی
۱	کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان	کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان
۰	رشد و توسعه ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی	تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی
۰	توجه اساسی به تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر	تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

عناصر سناریوی گزارش‌شده مجموعه کاملی از مفروضات پشتیبان متقابل را تشکیل می‌دهند. بنابراین، سناریو را می‌توان به‌عنوان یک سازگار درونی ارزیابی کرد. پشتیبانی از مفروضات توصیفگرهای «تغییر ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی» و «تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمینی برای اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر» بسیار ضعیف است. تداخل‌های غیرمنتظره در این توصیفگرها ممکن است بتواند سناریو را بی‌ثبات کند.

بحث و نتیجه‌گیری

تحول و تطور نقشه علمی مطالعات و پژوهش‌های مربوط به توانمندسازی زنان روستایی با توجه به تغییر و تحول کلیدواژگان در این حوزه بر اساس طیف زمانی پنج سال نشان داده شد. بر اساس یافته‌های تحقیق، کلیدواژگانی همچون زنان، اعتبارات خرد، اشتغال زنان و توانمندسازی ازجمله کلیدواژگان مهمی هستند که در فاصله سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۱۹ میلادی در حوزه پژوهش‌های مربوط به توانمندسازی زنان روستایی مطرح بوده‌اند. این در حالی است که از سال ۲۰۱۹ مقولات «هنجارهای جنسیتی»، «بهداشت روستایی» و «مهاجرت» مطرح می‌شود. کووید ۱۹، تنوع غذایی و امنیت غذایی واژه‌هایی هستند که در بازه زمانی مشخص پدید آمده‌اند؛ اما در سال‌های اخیر «تاب‌آوری روستایی»، «کارآفرینی»، «ناامنی غذایی»، «سرمایه اجتماعی» و «تحول روستایی» واژگان نوظهور و برجسته‌ای هستند که در هم پیوندی

خاص با واژگان «توانمندی زنان» و «توانمندسازی زنان روستایی» ارتباط معناداری ایجاد کرده‌اند.

بر اساس تحلیل داده‌ها، مسائل و چالش‌های اساسی در زمینه توانمندسازی زنان در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری استان آذربایجان شرقی را می‌توان با تمرکز بر پیشران‌های کلیدی زیر بهبود بخشید:

وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه: طرح توجیهی علمی در شروع پروژه‌ها، به‌ویژه در حوزه‌های کشاورزی و صنایع دستی، می‌تواند نقش اساسی در بهره‌وری اقتصادی ایفا کند. این طرح‌ها با فراهم آوردن چارچوب علمی و مستند برای فعالیتهای تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد، ریسک‌های مالی و اقتصادی را کاهش داده و به توسعه پایدار کسب‌وکارها کمک می‌کنند. استفاده از تحلیل‌های علمی در آغاز پروژه‌ها، باعث بهبود تصمیم‌گیری و مدیریت منابع شده و به سودآوری سریع‌تر و پایدارتر در این طرح‌ها می‌انجامد. این موضوع در تحقیق جودی دمیرچی و همکاران (۲۰۱۹) و مایوکس (۲۰۰۱) مورد تأکید قرار گرفته است. آنها اشاره دارند که طرح توجیهی علمی می‌تواند به کسب و کارها در مراحل اولیه راه‌اندازی کمک کند تا به سودآوری پایدار برسند.

نقش موفق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد در کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی: تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد به‌عنوان ابزارهای اقتصادی قوی در مناطق روستایی می‌توانند به کاهش فقر و افزایش امنیت غذایی کمک کنند. این نهادها به زنان و مردان روستایی فرصت‌های شغلی و اقتصادی برابر می‌دهند و با تأمین منابع مالی برای پروژه‌های کوچک، نابرابری‌های جنسیتی را کاهش می‌دهند. علاوه بر این، این نهادها در مواجهه با بحران‌های اقتصادی و اجتماعی به‌عنوان سیستم‌های حمایتی و انعطاف‌پذیر عمل می‌کنند. این پیشران در تحقیقات مختلف نظیر مطالعات بوزرجمهری و همکاران (۱۴۰۱) و تانیما و همکاران (۲۰۲۱) تأکید شده است که صندوق‌های خرد و تعاونی‌ها نقشی حیاتی در کاهش فقر، بهبود امنیت غذایی و رفع نابرابری‌های جنسیتی دارند.

عدم تأثیر مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی بر کسب‌وکارهای تعاونی: کسب‌وکارهای تعاونی معمولاً با چالش‌های اقتصادی کلان، همچون تورم یا نوسانات ارزی، کمتر آسیب‌پذیر هستند، زیرا ساختار تعاونی‌ها به گونه‌ای است که منابع و ریسک‌ها بین اعضا تقسیم می‌شود. این ویژگی به تعاونی‌ها امکان می‌دهد تا در شرایط اقتصادی نامساعد، همچنان به فعالیت خود ادامه دهند. استفاده از شبکه‌های اجتماعی و تعاونی‌ها باعث ایجاد تاب‌آوری بیشتر در برابر مشکلات اقتصادی کلان می‌شود. در تحقیق سعیدی و همکاران (۱۳۹۷)، به این نتیجه رسیدند که مشکلات ناشی از محیط کلان اقتصادی تأثیری بر کسب‌وکارهای تعاونی ندارند. این نکته بیانگر تاب‌آوری و استقلال تعاونی‌ها در مواجهه با مشکلات

اقتصادی کلان است و نشان‌دهنده ظرفیت بالای آنها در تطبیق با شرایط اقتصادی است.

ضرورت حکمرانی شرکتی با توجه به تاب‌آوری روستایی: حکمرانی شرکتی در تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد، به‌ویژه در مناطق روستایی، به تقویت تاب‌آوری کمک می‌کند. مدیریت صحیح منابع، شفافیت در فرآیندهای تصمیم‌گیری و نظارت منظم بر فعالیت‌ها، شرایطی را فراهم می‌آورد که باعث می‌شود این نهادها در برابر بحران‌ها و تغییرات اقتصادی مقاوم‌تر شوند. حکمرانی مناسب، همچنین موجب افزایش اعتماد در اعضا و کارایی بیشتر تعاونی‌ها خواهد شد. تحقیقات اخیر مانند مطالعه تانیمما و همکاران (۲۰۲۱) بر اهمیت حکمرانی شرکتی در بهبود تاب‌آوری جوامع روستایی تأکید دارند. این تحقیقات نشان می‌دهند که حکمرانی مناسب می‌تواند نقش مهمی در ارتقاء تاب‌آوری و تقویت ظرفیت‌های اقتصادی جوامع روستایی ایفا کند.

توجه اساسی به کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر در توسعه روستایی: کسب‌وکارهای تعاونی با ایجاد اشتغال، درآمد پایدار و توسعه مهارت‌های محلی می‌توانند نقش کلیدی در توسعه اقتصادی و اجتماعی روستاها ایفا کنند. این کسب‌وکارها به‌عنوان یک عامل مداخله‌گر، با توجه به نیازهای خاص جامعه روستایی، می‌توانند به بهبود شرایط زندگی در روستاها کمک کرده و زیرساخت‌های محلی را تقویت کنند. این فعالیت‌ها همچنین به توانمندسازی زنان و گروه‌های آسیب‌پذیر در روستاها منجر می‌شود. مطالعات مختلف از جمله تحقیق پاتی و همکاران (۲۰۲۳) تأکید دارند که کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یکی از ابزارهای اصلی در توسعه روستایی و بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی در مناطق روستایی شناخته می‌شوند.

انعطاف‌پذیری بسیار خوب و قابلیت‌های پویای تعاونی‌ها با توجه به وجود سرمایه اجتماعی: وجود سرمایه اجتماعی در تعاونی‌ها باعث افزایش انعطاف‌پذیری این نهادها در مواجهه با چالش‌ها و تغییرات محیطی می‌شود. سرمایه اجتماعی به معنای روابط متقابل، اعتماد و همبستگی میان اعضای تعاونی است که به تعاونی‌ها این امکان را می‌دهد که سریع‌تر به فرصت‌ها و تهدیدها واکنش نشان دهند. این ویژگی‌ها باعث می‌شود که تعاونی‌ها به‌راحتی با شرایط جدید تطبیق یابند و در نتیجه بتوانند به توسعه پایدار دست یابند. مطالعات جودی دمیرچی و همکاران (۲۰۱۹) و مایوکس (۲۰۰۱) نشان داده‌اند که تعاونی‌ها به دلیل داشتن سرمایه اجتماعی زیاد، از انعطاف‌پذیری بالایی برخوردار هستند که به آنها کمک می‌کند تا در شرایط مختلف اقتصادی و اجتماعی به خوبی عمل کنند.

کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد بر اساس مزیت‌های منطقه‌ای و سند توسعه‌ای هر شهرستان: توجه به مزیت‌های منطقه‌ای در راه‌اندازی کسب‌وکارهای خرد می‌تواند به ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار در سطح محلی کمک کند. هر شهرستان می‌تواند با شناسایی منابع و ویژگی‌های خاص خود، به توسعه کارآفرینی بپردازد. سند توسعه‌ای هر شهرستان به‌عنوان یک ابزار راهبردی، مسیر توسعه

کارآفرینی را مشخص کرده و منابع و ظرفیت‌های منطقه‌ای را به‌خوبی بهره‌برداری می‌کند. طبق مطالعه کاپور (۲۰۱۹)، کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکارهای خرد با توجه به مزیت‌های منطقه‌ای و سندهای توسعه‌ای محلی، می‌تواند موجب رشد و توسعه اقتصادی در سطح شهرستان‌ها شود و فرصت‌های شغلی جدیدی را برای جوامع محلی ایجاد کند.

رشد و توسعه ماهیت کسب‌وکار با توجه به پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری و تحول روستایی: پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات نوآورانه می‌توانند به رشد و توسعه کسب‌وکارهای روستایی کمک کنند. استفاده از فناوری‌های نوین در کشاورزی، تولیدات دستی، بازاریابی آنلاین و دیگر حوزه‌ها باعث افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها می‌شود. ابتکارات پایداری که با نیازهای محیط‌زیستی و اجتماعی هماهنگ هستند، می‌توانند منجر به تحول روستایی و بهبود شرایط زندگی در روستاها شوند. بر اساس تحقیق دامسا و اوگاتو (۲۰۱۶)، پیشرفت‌های فناوری و ابتکارات پایداری نقش مهمی در رشد و توسعه کسب‌وکارهای روستایی دارند. این تحولات باعث تحول و بهبود در فرآیندهای تولید و کسب‌وکار در مناطق روستایی می‌شوند.

توجه اساسی به تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق خرد به‌مثابه تضمین برخورداری اقشار ضعیف و آسیب‌پذیر: تأمین مالی خرد برای زنان به‌ویژه در جوامع روستایی، می‌تواند به‌عنوان یک ابزار اساسی در توانمندسازی اقتصادی و اجتماعی عمل کند. صندوق‌های خرد به‌عنوان یک نهاد مالی با هدف کمک به افراد آسیب‌پذیر، به خصوص زنان، می‌توانند فرصت‌های شغلی و مالی را فراهم کنند و به توانمندسازی آن‌ها در ایجاد و توسعه کسب‌وکارهای خود کمک کنند. این امر به‌ویژه در کاهش فقر و نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر است. این پیشران در مطالعات طالب و نجفی اصل (۱۳۸۶) و بوزرجمهری و همکاران (۱۴۰۱) مورد تأکید قرار گرفته است. این تحقیق‌ها نشان می‌دهند که تأمین مالی خرد توسط زنان و صندوق‌های خرد می‌تواند به کاهش فقر و بهبود دسترسی اقشار ضعیف به منابع مالی کمک کند.

سناریوهای «وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی در شروع حرفه» و «نقش موفق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد در کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی» به‌عنوان دو سناریو سازگار، می‌توان به ارتباط بین این دو سناریو اشاره کرد:

وضعیت عالی سود اقتصادی پروژه‌های جدید بر اثر طرح توجیهی علمی: طرح توجیهی علمی در شروع پروژه‌های جدید با تحلیل دقیق بازار، منابع مالی و فرآیندهای اقتصادی، به کاهش ریسک‌ها و افزایش سودآوری کمک می‌کند. این پیش‌بینی‌ها باعث می‌شود که پروژه‌ها نه‌تنها پایدارتر بلکه در کوتاه‌مدت و بلندمدت موفق‌تر باشند. در صورتی که این پروژه‌ها در بخش تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد اجرایی شوند، می‌توانند از منابع موجود به‌طور بهینه استفاده کرده و توانمندی‌های مالی و اقتصادی را در سطح محلی تقویت کنند.

نقش موفق تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد در کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی و از بین بردن نابرابری‌های جنسیتی: تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد می‌توانند به‌ویژه در مناطق روستایی و حاشیه‌ای نقش مهمی در ایجاد اشتغال، کاهش فقر و بهبود امنیت غذایی ایفا کنند. این پروژه‌ها، با مدیریت علمی و طرح‌های توجیهی مستحکم، می‌توانند به افزایش مشارکت زنان و گروه‌های آسیب‌پذیر در فرآیندهای اقتصادی کمک کنند و در نتیجه نابرابری‌های جنسیتی را کاهش دهند.

در نهایت، این دو پیشران سازگار با یکدیگر هستند، زیرا طرح‌های توجیهی علمی نه‌تنها به موفقیت اقتصادی پروژه‌ها کمک می‌کنند، بلکه در صورتی که در قالب تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی اجرا شوند، می‌توانند به کاهش فقر، بهبود امنیت غذایی و کاهش نابرابری‌های جنسیتی نیز منجر شوند.

سیاسگزاری

این مقاله از طرح پسادکتری دانشگاه تبریز با شماره قرارداد ۶۹۵ با عنوان «آسیب‌شناسی الگوهای توانمندسازی زنان و متشکل‌سازی آن‌ها در قالب تعاونی‌ها و صندوق‌های خرد روستایی و عشایری در استان آذربایجان شرقی» استخراج گردیده است.

منابع

بوزرجمهری، خدیجه و جوانی، خدیجه (۱۴۰۱). نقش سازمان‌های مردم‌نهاد (NGOs) در توانمندسازی زنان روستایی (مورد مطالعه: روستاهای شهرستان رشتخوار، استان خراسان رضوی)، *پژوهش‌های جغرافیایی-انسانی*، ۵۴ (۲)، ۷۳۵-۷۵۱.

<https://doi.org/10.22059/jhgr.2021.306861.1008147>

بوزرجمهری، خدیجه؛ شجری، محبوبه؛ صادقلو، طاهره و پاسبان، فاطمه (۱۴۰۱). بررسی اثرات صندوق اعتبارات خرد بر توانمندسازی اقتصادی و رفاهی زنان روستایی (مطالعه موردی: روستاهای دهستان پیوه ژن). *جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*. doi: 10.22067/jgrd.2023.81066.1246

جودی دمی‌رچی، میلاد؛ ملکی، مژده و حجازی، یوسف (۱۳۹۹). تحلیل کانونی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در عملیات پس از برداشت محصولات کشاورزی (مورد مطالعه: دشت مغان). *راهبردهای توسعه روستایی*، ۷ (۲)، ۱۷۱-۱۸۳.

<https://doi.org/10.22048/rdsj.2020.236168.1856>

جهان‌بین، رضا؛ بابایی اقدم، فریدون؛ روستایی، شهریور و اصغری زمانی، اکبر (۱۴۰۰). تحلیل و سنجش رابطه کلیشه‌های جنسیتی و توانمندسازی زنان در نواحی فقیرنشین شهری (مطالعه موردی: سکونتگاه‌های غیررسمی شهر ایلام). *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۵ (۷۷)، ۴۷-۵۹. doi: 10.22034/gp.2021.10838

حایری، شهلا و علیرضائزاد، سهیلا (۱۳۹۰). پول، جنسیت، توسعه: مطالعه موردی صندوق اعتبارات خرد زنان زنبوردار رامه،

- برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۲ (۷)، ۱۹۱-۲۳۱.
https://qjssd.atu.ac.ir/article_3584.html
- خالقی، عقیل و پورمحمدی، محمدرضا (۱۴۰۳). شناسایی پیشران‌های کلیدی برنامه‌ریزی محلی سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه: استان آذربایجان شرقی. *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۸ (۸۷)، ۱۱۷-۱۴۲.
doi: 10.22034/gp.2022.51406.2997
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ عینالی، جمشید و سجاسی قیداری، حمداله (۱۳۸۵). ارزیابی آثار اعتبارات خرد بانکی در توسعه کشاورزی، مطالعه مورد تعاونی‌های خودجوش روستایی شهرستان خدابنده، *اقتصاد کشاورزی و توسعه*، ۱۴ (۵۶)، ۴۵-۷۶.
<https://doi.org/10.30490/aead.2007.58900>
- سعیدی، معصومه؛ چهارسوقی امین، حامد؛ مؤمنی هلالی، هادی؛ نوروزی، علیرضا و واحدی، مرجان (۱۳۹۷). بررسی نقش صندوق اعتبارات خرد بر توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی (موردپژوهشی: شهرستان چرداول، استان ایلام)، *مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان*، ۱۵ (۴)، ۱۴۹-۱۷۵.
<https://doi.org/10.22051/jwsps.2018.18916.1649>
- شاه‌ولی منصور و ملکیان، عاطفه (۱۳۹۶). طراحی الگوی ارتباطی و اطلاع‌رسانی برای توانمندسازی زنان عضو صندوق اعتبارات خرد روستای لپویی استان فارس با پارادایم توحیدمحور، *روستا و توسعه*، ۱۷ (۳)، ۴۳-۶۸.
<https://doi.org/10.30490/rvt.2018.59404>
- صالحی چگنی، مجتبی؛ رحیمیان، مهدی و غلامرضایی، سعید (۱۳۹۷). واکاوی راه‌کارهای صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی (مورد مطالعه: استان لرستان)، *تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۹ (۴)، ۶۷۵-۶۸۷.
<https://doi.org/10.22059/ijaedr.2018.251895.668561>
- صدموسوی، میرستار؛ کریم‌زاده، حسین؛ آقایاری هیر، محسن و خالقی، عقیل (۱۳۹۹). تحلیل موانع اثربخشی برنامه‌های توسعه روستایی به روش آمیخته مورد مطالعه: شهرستان ورزقان، *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۲۴ (۷۲)، ۲۹۳-۳۱۷.
doi: 10.22034/gp.2020.10844
- طالب، مهدی و نجفی اصل، زهره. (۱۳۸۶). پیامد اعتبارات خرد روستایی بر توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار: نگاهی به نتایج طرح حضرت زینب کبری (س) در روستاهای بویین‌زهرا، *روستا و توسعه*، ۱۰ (۳)، ۱-۲۶.
https://rvt.agri-peri.ac.ir/article_59297.html
- محبوبی، محمدرضا (۱۴۰۱). تحلیل دستاوردها و موانع صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی، مورد مطالعه: استان گلستان، *روستا و توسعه*، ۲۵ (۴)، ۸۷-۱۱۲.
<https://doi.org/10.30490/rvt.2021.354063.1341>

References

- Addai, B. (2017). Women empowerment through microfinance: Empirical evidence from Ghana. *Journal of finance and accounting*, 5(1), 1-11. <http://dx.doi.org/10.11648/j.jfa.20170501.11>

- Adhariani, D. (2022). Microfinance and the Role of Accounting in Supporting Family-Resilience-Based Women's Empowerment. *The Qualitative Report*, 27(2), 366-384. <http://dx.doi.org/10.46743/2160-3715/2022.4249>
- Ahyar, C. (2018). The development of an independent entrepreneurship model through creative economy for women in Lhokseumawe city. In *Proceedings of MICoMS 2017* (Vol. 1, pp. 87-92). Emerald Publishing Limited. <http://dx.doi.org/10.1108/978-1-78756-793-1-00041>
- Alsaad, R. I., Hamdan, A., Binsaddig, R., & Kanan, M. A. (2023). Empowerment sustainability perspectives for Bahraini women as entrepreneurs. *International Journal of Innovation Studies*, 7(4), 245-262. <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2023.04.003>
- Angel, s. F & Mahjabeen. (2012). A study on the status of empowerment of working and non-working women in Chennai city. *Golden research thoughts*, vol.1. 1-4. <https://doi.org/10.33369/-ajps.v3i2.2785>
- Birchall, T. (2003). Rediscovering the Co-operative Advantage: poverty reduction through self-help, International Labor Organization, *Ch.3 'Tenant takeovers of abandoned housing in New York:'* 54. 324-330.
- Borda-Rodriguez, A., & Vicari, S. (2014). Rural co-operative resilience: the case of Malawi. *Journal of Co-operative Organization and Management*, 2(1), 43-52. <https://doi.org/10.1016/j.jcom.-2014.03.002>
- Bouzarjomehri, K. & Javani, K. (2022). The Role of NGOs in Empowerment of Rural Women (Case Study: Roshtkhar County). *Human Geography Research*, 54(2), 735-751. [In Persian]. doi: 10.22059/jhgr.2021.306861.1008147
- Bouzarjomehri, K., Shajari, M. , Sadeghloo, T. & Paseban, F. (2023). Investigating the effects of the microcredit fund on the economic and welfare empowerment of rural women Study area: Villages of Piveh zhan Dehistan. *Journal of Geography and Regional Development*, (), -. [In Persian]. doi: 10.22067/jgrd.2023.81066.1246
- Cotterill, P., Jackson, S., & Letherby, G. (2007). Final Comments and Reflections: The Challenges and Negotiations of Lifelong Learning for Women in Higher Education. *Challenges and Negotiations for Women in Higher Education*, 241-253. http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4020-6110-3_12
- Creswell, J & Plano Clark, V. (2018). *Designing and conducting mixed methods research (3rd ed.)*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications. <https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=-BXEzDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&ots=UjCiKrgnRf&sig=rySattzqA4sLTxbr7AvKLzaZlwo#v=onepage&q&f=false>
- Damesa, T. E., & Ogato, G. S. (2016). Towards Empowering Rural Women through Micro-Finance Assisted Income Generating Activities: The Case of Wesasa Microfinance Institution, Dandi District, Ethiopia. *American Journal of Business and Management*, 5(2), 76-84.
- Darzi, M. A., Bashir, G., & Bhat, S. A. (2016). Empowering Women: Fostering Entrepreneurship. *J. Manage. Co-operat*, 5, 27-39.
- Dohmwirth, C., & Hanisch, M. (2019). Women's active participation and gender homogeneity: Evidence from the South Indian dairy cooperative sector. *Journal of Rural Studies*, 72, 125-135. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2019.10.005>
- Dohmwirth, C., & Liu, Z. (2020). Does cooperative membership matter for women's empowerment? Evidence from South Indian dairy producers. *Journal of Development Effectiveness*, 12(2), 133-150. <https://doi.org/10.1080/19439342.2020.1758749>
- Erman, T., Kalaycıoğlu, S., & Rittersberger-Tılıç, H. (2002, July). Money-earning activities and empowerment experiences of rural migrant women in the city: The case of Turkey. In *Women's Studies International Forum* (Vol. 25, No. 4, pp. 395-410). Pergamon. [http://dx.doi.org/10.1016/S0277-5395\(02\)00277-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0277-5395(02)00277-7)

- Fetterman, D. M. & A. Wandersman. (2005). *Empowerment evaluation principles in practice*. Guilford Press.
- Ghosh, B. N. (2012). Concept and Implications of Empowerment of Rural Women in North East India: A Case Study. *Society Today: An Interdisciplinary. Journal of Social Sciences*, VOL 2, 1-19. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8284274>
- Granikova, V., Hong, Q. N., Crist, F., Pluye, P (2020). Mixed methods research in library and information science: A methodological review, *Library & Information Science Research*, 42, 1. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2020.101003>
- Haley, C., & Marsh, R. (2021). Income generation and empowerment pathways for rural women of Jagusi Parish, Uganda: A double-sided sword. *Social Sciences & Humanities Open*, 4(1), 100225. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2021.100225>
- Haque, M. S. (2004). Governance based on partnership with NGOs: implications for development and empowerment in rural Bangladesh. *International Review of Administrative Sciences*, 70(2), 271-290. <http://dx.doi.org/10.1177/0020852304044255>
- Hayeri, Sh., Alirezanzad, S. (2011). Problems and Issues of Poverty in Iran. *Social Development & Welfare Planning*, 2(7), 191-231. [In Persian]. https://qjst.atu.ac.ir/article_3584.html?lang=fa
- Hermawati, W., Ririh, K. R., Ariyani, L., Helmi, R. L., & Rosaira, I. (2023). Sustainable and green energy development to support women's empowerment in rural areas of Indonesia: Case of micro-hydro power implementation. *Energy for Sustainable Development*, 73, 218-231. <https://doi.org/10.1016/j.esd.2023.02.001>
- Israel, B. A., Checkoway, B., Schulz, A., & Zimmerman, M. (1994). Health education and community empowerment: conceptualizing and measuring perceptions of individual, organizational, and community control. *Health Education & Behavior*, 149-170. <https://doi.org/10.1177/109019819402100203>
- Jahanbin, R., Babaei Agdam, F., rostaei, S. and Asghari Zamani, A. (2021). Analysis and Evaluation the Relationship between Gender Stereotypes and Empowerment of women in Poor Urban Areas (Case Study: Informal Settlements in Ilam). *Journal of Geography and Planning*, 25(77), 47-59. [In Persian]. doi: 10.22034/gp.2021.10838
- Joodidamirchi, M. , Maleki, M. & Hedjazi, Y. (2020). Canonical Analysis of Social Factors Affecting the Participation of Rural Women In post-Harvest Operations of Agricultural Crops (Case Study: Moghan Plain). *Rural Development Strategies*, 7(2), 171-183. [In Persian]. doi: 10.22048/rdsj.-2020.236168.1856
- Kapoor, S. (2019). Entrepreneurship for economic and social empowerment of women: A case study of a self-help credit program in Nithari Village, Noida, India. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 13(2), 123-142. <http://dx.doi.org/10.14453/aabfj.v13i2.8>
- Kassie, M., Fisher, M., Muricho, G., & Diro, G. (2020). Women's empowerment boosts the gains in dietary diversity from agricultural technology adoption in rural Kenya. *Food Policy*, 95, 101957. <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2020.101957>
- Khaleghi, A. & Pourmohammadi, M. (2024). Identify the key drivers of local planning of rural settlements Case study: East Azerbaijan province. *Journal of Geography and Planning*, 28(87), 142-117. [In Persian]. doi: 10.22034/gp.2022.51406.2997
- Kumar, D. (2017). Micro credit in rural India with reference to poverty reduction and women empowerment. *International Journal of Social Science*, 6(2), 95-103.
- Leight, J., Pedehombga, A., Ganaba, R., & Gelli, A. (2022). Women's empowerment, maternal depression, and stress: Evidence from rural Burkina Faso. *SSM-Mental Health*, 2, 100160. <https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2022.100160>

- Magar, V. (2003, November). Empowerment approaches to gender-based violence: women's courts in Delhi slums. *In Women's Studies International Forum*. 26, (6), 509-523. Pergamon. <https://doi.org/10.1016/j.ssmmh.2022.100160>
- Mahboobi, M. (2023). Analysis of Achievements and Barriers of Rural Women Micro Credit Funds, Case Study: Golestan Province. *Village and Development*, 25(4), 87-112. [In Persian]. doi: 10.30490/rvt.2021.354063.1341
- Mayoux, L. (2001). Tackling the down side: Social capital, women's empowerment and micro-finance in Cameroon. *Development and change*, 32(3), 435-464. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-7660.00212>
- Njuki, J., Eissler, S., Malapit, H. J., Meinzen-Dick, R., Bryan, E., & Quisumbing, A. R. (2021). A review of evidence on gender equality, women's empowerment, and food systems. *International Food Policy Research Institute*. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2022.100622>
- Pati, S., Tripathy, K. K., Kumari, S., & Bharti, N. (2023). Emerging Triple Bottom Line Approach in Cooperatives: A Special Reference to Micro-Enterprise Development Cooperative Society. In *Cooperatives as a Catalyst for Sustainability: Lessons Learned from Asian Models* (pp. 247-271). http://dx.doi.org/10.1142/9789811253799_0011
- Quisumbing, A., Cole, S., Elias, M., Faas, S., Galiè, A., Malapit, H., ... & Twyman, J. (2023). Measuring women's empowerment in agriculture: Innovations and evidence. *Global Food Security*, 38, 100707. <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2023.100707>
- Quisumbing, A., Heckert, J., Faas, S., Ramani, G., Raghunathan, K., Malapit, H., & pro-WEAI for Market Inclusion Study Team Hazel Malapit Jessica Heckert Sarah Eissler Simone Faas Elena Martinez Emily Myers Audrey Pereira Agnes Quisumbing Catherine Ragasa Kalyani Raghunathan Deborah Rubin Greg Seymour. (2021). Women's empowerment and gender equality in agricultural value chains: evidence from four countries in Asia and Africa. *Food Security*, 13, 1101-1124. <https://doi.org/10.1007/s12571-021-01193-5>
- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American journal of community psychology*, 121-148. <https://doi.org/10.1007/bf00919275>
- Raut, S. (2018). Impact of Cooperative on Women Empowerment A case study of Sanopalati cooperative, Karthali VDC, Sindhupalchowk (Doctoral dissertation, *Department of Rural Development*). <http://dx.doi.org/10.4038/sljsd.v3i1.8>
- Roknuddin Eftekhari, A., Einali, J. and Sajasi Qaidari, H. (2007). Evaluation of the role of banks\ micro-credit in agricultural developmentA case study of gross root corporatives of Khodabande. *Agricultural Economics and Development*, 14(4), 45-76. [In Persian]. doi: 10.30490/aead.-2007.58900
- Sadmousavi, M. S. , Karimzadeh, H. , Aghayari Hir, M. and khaleghi, A. (2020). Analysis of Barriers to the Effectiveness of Rural Development Plans by Mixed Method Case Study: Varzaqan County. *Journal of Geography and Planning*, 24(72), 293-317. [In Persian]. doi: 10.22034/gp.-2020.10844
- Saeidi, M., Chaharsoughi Amin, H., Moumenihelali, H., Norouzi, A. & Vahedi, M., (2007). Evaluation of the role of banks\ micro-credit in agricultural developmentA case study of gross root corporatives of Khodabande. *Agricultural Economics and Development*, 14(4), 45-76. [In Persian]. doi: 10.30490/aead.2007.58900
- Saeidi, M., Chaharsoughi Amin, H., Moumenihelali, H. , Norouzi, A. and Vahedi, M. (2018). Investigating the Role of Micro-Credit Fund on the Economic Empowerment of Rural Women (The case study: Chardavol Township, Ilam Province). *Women's Studies Sociological and Psychological*, 15(4), 149-175. [In Persian]. doi: 10.22051/jwsp.2018.18916.1649
- Salehi, M., Rahimian, M. & Gholamrezai, S. (2018). Analyzing the Solutions of Microcredit Funds to Empower Rural Women (Case study: Lorestan Province). *Iranian Journal of Agricultural*

- Economics and Development Research*, 49(4), 675-687. [In Persian]. doi: 10.22059/ijaedr.2018.-251895.668561
- Sebhatu, K. T., & Mekelle, E. (2015). Determinants of women empowerment in cooperative societies A survey in South Eastern Zone Tigray Region of Ethiopia. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 6(3), 18-25.
- Shahwali, M. & Malekian, A. (2018). Designing the Information and Communication Model for Empowering the Woman Members of Micro-credit Fund with Monotheism Paradigm in Lapuy Village of Fars Province. *Village and Development*, 17(3), 43-68. [In Persian]. doi: 10.30490/rvt.-2018.59404
- Slegh, H., Barker, G., Kimonyo, A., Ndolimana, P., & Bannerman, M. (2013). I can do women's work': reflections on engaging men as allies in women's economic empowerment in Rwanda. *Gender & Development*, 21(1), 15-30. <https://doi.org/10.1080/13552074.2013.767495>
- Stollak, I., Valdez, M., Story, W. T., & Perry, H. B. (2023). Reducing inequities in maternal and child health in rural Guatemala through the CBIO+ approach of Curamericas: 8. Impact on women's empowerment. *International journal for equity in health*, 21(2), 1-14.
- Taleb, M. and Najafi Asl, Z. (2018). Impacts of micro credits on economic empowerment of Iranian rural women head of households : A case study of hazrat Zeinab Kobra programme in Boueen Zahra villages. *Village and Development*, 10(3), 1-25. [In Persian]. https://rvt.agri-peri.ac.ir/-article_59297.html
- Tanima, F. A., Brown, J., & Dillard, J. (2020). Surfacing the political: Women's empowerment, microfinance, critical dialogic accounting and accountability. *Accounting, Organizations and Society*, 85, 101141. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2020.101141>
- Tanima, F. A., Brown, J., Wright, J., & Mackie, V. (2021). Taking critical dialogic accountability into the field: engaging contestation around microfinance and women's empowerment. *Critical perspectives on accounting*, 102383. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2021.102383>.
- Tanzile, R., Domapielle, M. K., & Fielmua, N. (2023). Empowering women for sustainable development through semi-mechanized sheabutter processing in rural North-Western Ghana. *Scientific African*, 21, e01790. <https://doi.org/10.1016/j.sciaf.2023.e01790>